Snogebæk i gamle dage

Sandflugt
Købstad
Stormflod
Havn
Fisk

Henning Bender
Torsdagsklubben
13. December
2018 kl. 14:30-
16:30
Folkets Hus
Hovedgade 12
Snogebæk

Her er vi – nu!
Redningstjeneste
Fiskeri
Havn
By
Sandflugt

Snogebæk Byarkiv indsamler de vigtigste originale dokumenter, fotografier og andre arkivalelier vedrørende Snogebæks historie i 1800-tallet. Desuden materiale, der fortæller om byens historie og økonomiske vilkår, herunder fiskeri og samlingslokaler. Se mere sidst i artiklen.

Skelsten mellem Bodilsker og Povlsker Sognes forstrand fra 1822. Stenens sigtelinje afgør om vraggods på stranden hører Balka eller Snogebæk til. Foto Henning Bender.

Snogebæk Byarkiv

Snogebæk – en by tager form

Fra Snogebæks byarkiv 1845-1888

Af Henning Bender

Snogebæk, en præsentation

Fra først i 1800-tallet trak der sig truende skyer op over Snogebæks nedarvede ejendomsforhold og livsbetingelser. Fiskerlejet havde i århundreder været den eneste større samling huse i Povlsker Sogn på det sydøstligste Bornholm, for i modsætning til resten af sognet, der prægedes af enkeltliggende bondegårde, spillede landbruget en underordnet rolle i den lille by ved havet. Her, hvor fiskernes åbne både sikrest kunne trækkes på land, krøb mere end et halvt hundrede huse og hytter sig tæt sammen omgivet af »løkker«, indhegninger, hvor der kunne dyrkes en smule, når flyvesandet ellers blev blandet med fiskeaffald, aske og tang. Hegnene holdt haverne fri for heste, køer og får, der i stedet måtte finde føden i klitterne og lyngområderne langs havet.

Snogebæk og havet

Det var i det hele taget havet, der gav Snogebæks indbyggere overlevelsesmuligheder, hjulpet af de to revler af sandsten, »Bro« mod syd og »Salthammer« i nord,

Henning Bender er født i København 1944, mag.art. i historie fra Københavns Universitet 1972. 1974-2008 stadsarkivar i Aalborg; 1989-2008 desuden leder af Det danske Udvandrerarkiv i Aalborg. 2000-2002 direktør for Bornholms Forskningscenter i Nexø (CTR) med orlov fra Aalborg Kommune. Efter pensionering bosat i Snogebæk. Holder en del foredrag og skriver om dansk udvandring, indvandring og industri- og fotohistorie. Se nærmere om cv, foredrag, bøger og artikler på henningbender.dk.

GULDSTØV

FRA ARKIVERNE

BORNHOLMSKE SAMLINGER

2018

Årsskriftets indhold:

Henning Wismann: Lidt om familien Nansen og et kongebrev fra 1756
Camilla Luise Dahl: Sukkerbager Jungemanns bagebog fra 1796
Povl Erik Munk: Kan man fabrikere amerikanske svingplove i Pedersker – ja, hvorfor ikke?
Henning Bender: Snogebæk – en by tager form. Fra Snogebæks byarkiv 1845-1888
Erik Gornitzka: Ordrebøger for perioden 1862-1885. Billed- og stenhugger Frederik Ferdinand Fischer
Søren Lindgaard: Guldstøv fra fotograf Valdemar Myhre
Philip Kofoed: Karl Magnus Kofoed, lærer på Tejn Skole
Ann Vibeke Knudsen: Vestermarie, pastor Møller, hans børn og konfirmander
Richardt Vang-Olsen: Lidt om legatgården i Hasle og nogle beboere
Nils Pedersen: Fagerlunds planbog og Gudhjem-banen
Anders Koefoed Larsen: Nordbornholms Ugeblad
Torben Koch: Nanna og Søren i Gavlegade
Wiggo Kure: Om de mange Kjeldsebygårde
Ann Vibeke Knudsen: Gotfred Elleby fra Østermarie
Kirsten Laurberg Lund: Peter Kochs håndskrevne manuskript til "Det hvisker fra Havet"
Niels-Holger Larsen: Espersens mølle i Rønne
Povl Aksel Eriksen: Lidt om Bodernes historie
Benedikte Lauridsen: Et mysterium bliver opklaret. Lidt om tømrer, vognmand, chauffør og amatørfotograf Poul Børge Rasmussen
Hans Hansen: En svensk flyver nødlandede i Nyker i 1941
Jakob Seerup: Krigens sidste dage set fra fyrtårnet på Hammeren
Erik Gornitzka: Der dukker stadig guld op. En fantastisk gave efter 64 år
Niels Chr. Skaarup: Om soldaten på Bornholm i koldkrigstiden 1951-1980

Foreningens medlemmer kan få sit eksemplar udleveret på Bornholms Højskole ved bogpræsentationen. Øvrige vil modtage årsskrift senere på måneden.

Er du ikke medlem endnu? Så kan du **klikke her** – det koster kun 200 kr!

Hjorths Fabrik Særudstillinger
Faste udstillinger
Kommende udstillinger
Virtuelle udstillinger
Særudstillinger
Lydlandskaber - i forandring
Foreningslivet blomstrer
Kunstrunden
Arkæologiske fund
Ny sølvskat fra Blykobbe
På flugt
Forlis
Til Vands, Til Lands & I Luften
Picture the Music
Skak
Især for børn
Arrangementer
Digitale guider
Ekspert Guideservice
Koncerter mm.

Forlis

Fotoudstilling

FORLIS – FRYGTELIGE OG FASCINERENDE FOTOGRAFIER

Bornholms Museum ligger inde med en omfattende samling fotografier. Vi har udvalgt nogle fascinerende fotografier med nogle ligeså fascinerende historier bag. Forlis er fascinerende, men også frygtelige, fordi der har været menneskeliv på spil og redningsaktionerne har været vanskelige. Redningsmændene har sat deres egne liv på spil for at redde nødstedte søfolk. Nogle blev reddet i land, mens andre led druknedøden i det oprørte hav.

Det er almindelig kendt, at fiskere på Bornholm bevidst ikke havde lært at svømme. Det var lettere at lide druknedøden, hvis man ikke kunne kæmpe imod. Det er en barsk realitet, som fiskerne måtte leve med og giver forståelse for den dybe respekt de nærede for havet. Det var deres arbejdsplads, deres liv, men kunne også blive deres endeligt og der hvor deres skæbne blev afgjort.

Kom ind og oplev de mange fascinerende fotografier af forlis ud for den bornholmske kyst og historierne bag dem.

Sider med tekster

Alle udstillingstekster på engelsk

Selvstændige sider

Filmklip

Se redningsstol i aktion i

Hvor kan vi få noget nyt at vide om Snogebæk og hvor er billederne

BILLEDER OG FOTOGRAFIER:
Ann Vibeke Knudsen foredrag her 9. januar 2017:
Museets, egne, indscannede, pressefotos 1970 ff og luftfotografier 1936-1987

HERUDOVER findes ca. 850 fotografier fra Snogebæk HER!
347 scannede fotografier "Museet", samt ca. 500 opklæbede kopier med meget fyldige registreringer

RIGSARKIVET

Statslige arkivalier FT, KB mm

Ø-ARKIVET

Kommunale arkiver m.m.

NEXØ-MUSEUM

Povlsker-Snogebæk Lokalhistoriske Forening

SNOGEBÆK BORGERFORENING

a. Forsamlingshus 1910-nu,

b. Fællesanliggender 1910-1982

c. Udstykning af udmark 1845-1938

Arkivæskerne , indhold (26.11.2014 B Bender)

1.Regnskab for forsamlingshus 1910-1946
Regnskab, gadebelysning 1946-1964
Snogebæk fællesanliggender,
Protokoller 1910-1982
inkl. Aftale 1981 mellem
Snogebæk havneforening og
Snogebæk fællesanliggender
om opførelse af et "Folkets hus"
Dokumenter og kort vedr. nr. 121 v,
dens udskiftning
1845 Skrivelse til Kongen om ret at eje l
1853 om udmarken
1861 Kort over matrikel 121 t og
1866 Kort over matr. 121 (v?)
1879 Kort over Poulskirke sogn
1887. Kort over matr. 121 v
1885/1914 Kort over Nexø, Snogebæk
1885 Skøde
1888 Om udskiftning af 121 v
1888 Kort over beboelser og vejnet
1937 Matr. 84 a, fordeling af grundbeløb

1938 Snogebæk fællesanliggender,
Dokumenter vedr. forsamlingshus 1928-1935
Udlejningsbøger 1937-1967 (nogle år savnes)
Telegram 1982
Avisudklip 1981, 2004-2013
Dokumenter vedr. forsamlingshuset 1938-84
Protokoller, dokumenter 1998-2005, 2009-12
Regnskaber 2002-2012 (ikke 2011)

4. Kortrulle:
Søkort 280, rettet 1919 Østersøen, vestlige
del, Sundet og Bælterne
" 189, rettet 1910 Bornholm med
omgivelser
" 189, 1943 Bornholm
" 188, 1943 Østersøen mellem Gedser
rev og Christiansø
Kort 1938 Østersøen, radiofyrer og distancer
Søkort 181, 1956 Søkort Østersøens sydlige
del

Bygningsbeskrivelse
over
Baadskuret
ved
Snogebæk

2 – under
Bestyrelsesforslag paa Budget
1853/54

2)

Baadskuret er opført af Sandsten grænset i Grund, udvendig glat og helt omrandet og indvendig udfuldet og forsynet, med en Mellemvæg af 2 Fod ud fra den til 1 Fod 4 Tom ud Bygningen, Selve indvendige Længde er 34 Fod, Bredde 14½ Fod, Højde til Bygningens Ydre og for Bygningen til Taghjørnet 8 Fod, det for Skraatrækket Mindestag med fem Stalene

Ved Bygningen er ikke Gjøbelag, men Bygningen sammenbrudt til en forhandet Stamme og Bræmmestykker, som bestaaer af 5 Par med hinanden liggende Jaarbjelker, hesgtet ikke, Spærene den øvre Gavl hejst blem Bindestykker

Den nye Gavl er opført grænsemuret til Cassiesen, Murvinkel den øvre Gavl, som følge af at Gavltrekanten over Pladsen skulde gjøres bredere end Murvinkel er afbrudt til Cassiesen

Ydre øvre Gavl er anbragt Pælehuller af Egetræ for Underskjøgel til Bygningen med ifølge Pæl Plaber, Hunger Sparre en Øvre Tofledet Pæl med 4 Halvsparrer, Bindsaal med Bræmser for Sparre.

Løbe Nr.	Gjenstandene.	Beholdning 1ste April 188	Afgang.	Tilgang.	Beholdning 31te Marts 188	Anmærkn
	Henhørende til Raketapparaterne.					
53	Langtrækkende Raketter	7.	.	.	7.	
54	Raketstænger hertil	7.	.	.	7.	
55	Blylod med Snor do.	.	.	.	.	
56	Raketbukke i Kasser	2.	.	.	2.	
57	Raketter, almindelige	16.	5.	8.	21	
58	Raketstænger hertil	20.	5.	8	23.	
59	Brandrør	35.	5	10	40	
60	Vindlys	48.	4	.	32.	
61	Kasser til Opbevaring af Brandrør, Vindlys m. m.	1.	.	1	2	
62	Linekasser med opskudte Raketlinier	3.	.	.	3.	
63	Reserve-Raketter					

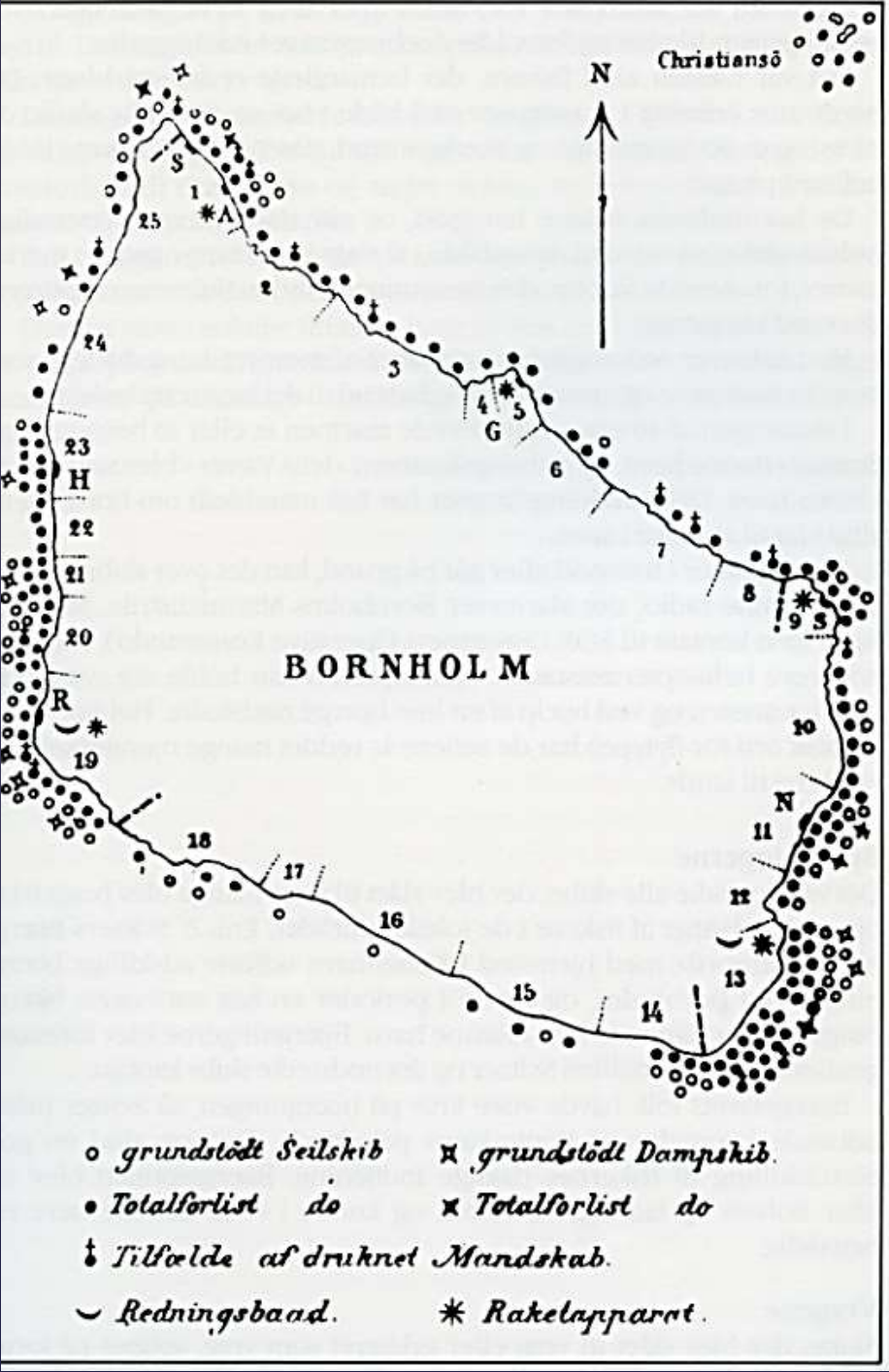

Allinge	1859-1975
Boderne	1928-1932
Christiansø	1928-1974
Gudhjem	1859-1975
Hasle	1882-1975
Rønne	1858-1974
Snogebæk	1858-1974
Svaneke	1858-1976

Redningsvæsenet for Bornholm 1852-1928

Lov om oprettelse af et redningsvæsen ved de danske kyster
Kommissionen, der skulle undersøge behovet for oprettelse af et redningsvæsen i Danmark, skrev i en betænkning i 1850:

"Due Odde anses som det farligste punkt på øen, karakteren af kysten er her aldeles forskellig fra de øvriges, idet det her er flyvesand, som danner rev ud på flere steder, og på grund af kviksand synker de grundløbne skibe i meget kort tid. Salthammer og Broens Rev ved Snogebæk er meget farlige punkter. Da strandingerne på disse rev sker i længere afstand fra selve kysten, vil, foruden raketapparatet, et redningsfartøj her finde god anvendelse for at komme de skibbrudne til hjælp."

Redningsstationen Snogebæk 1852 1974

1852	1974	Folkelisteprotokol
1852	1957	Indberetningsprotokol
1852	1966	Inventarieprotokol
1928	1970	Kontrolbog for vagt- og patrulje
1903	1966	Kopibog
1868	1957	Regnskabsprotokol

Rigsarkivet, Redningsvæsenet 1852-1974,
Bornholms og Møns Redningsvæsen,
Redningsstation Snogebæk

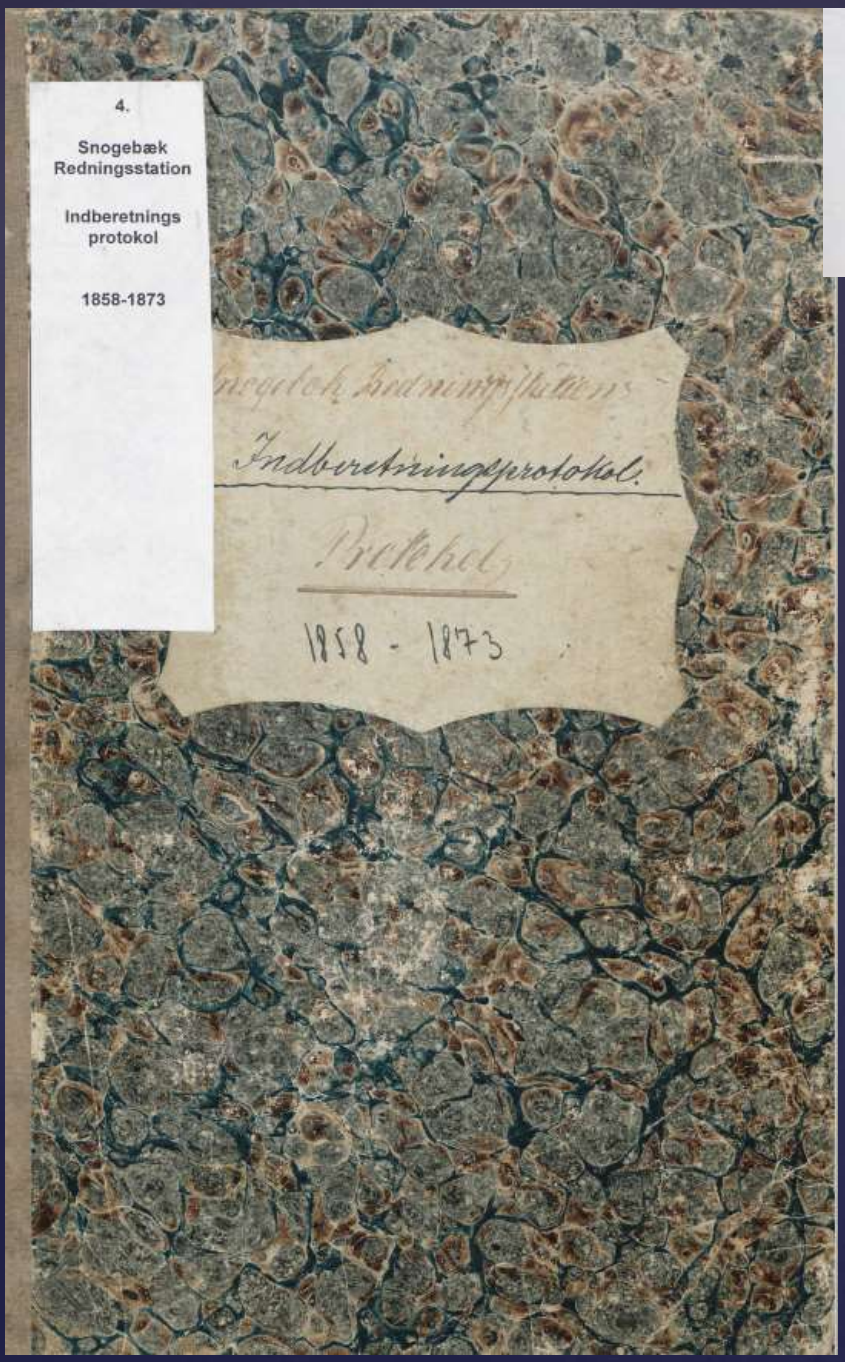

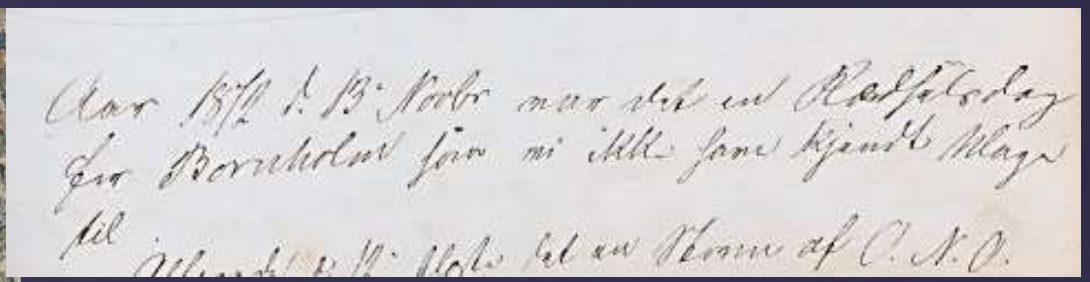

A.P.Kruse, Opsynsmand:

Aar 1872 d. 13de Novb var det en Rædselsdag for Bornholm som vi ikke have kjendt Mage til. Allerede den 12. blæste det Storm af ØNØ med Regn og Tykke, men om Natten gik Stormen over til Orkan……

Andreas Peter Kruse 1834-1910, efterfulgte I 1856 sin far Niels Andreas Kruse (1811-1856) som Formand for Snogebæk Fiskerleje og Formand for Snogebæk Redningsstaion. Faderen Omkom sammen med 4 andre fiskere fra Snogebæk ved en redningsaktion 28. marts 1856 ved Dueodde.

Orkanstorm fra NØ og Sne, og en ualmindelig høj søgang og forfærdeligt højvande som bortskyllede alt fra stranden og de nærmeste huse, der blev ødelagt og efterlod sig nøgen strand.

Halm og tømmer af alle slags kastedes om hinanden og alt var stor forvirring, hvor alle søgte at redde, hvad reddes kunne fra fra private huse.

Klokken 8½ Morgen blev det meldt til redningsstationen i Snogebæk, at der var vrag for Balke i Bodilsker sogn 1/4 mil (1,9 km) fra stationen.
Selve redningshuset var omsluttet af høje bølger og der var derfor ingen mulighed for at få redningsbåden ud af bådehuset. Med stort besvær og med allerstørste livsfare lykkedes det dog endelig at få raketapparaterne ud af bådehuset og transporteret op i en løkke, hvor det kunne læsses på vognen. Men også her nåede bølgerne op og havde nær trukket både heste, vogn og raketter ud i havet . Alt måtte først bjærges fra bølgerne.

Deltagere 13. november 1872, A.P.Kruse – 2 bådsmænd, 2 reservemænd, 2 lejede mænd – 6 bådsmænd var i Rønne og 1 syg.

Kaptajn Carl Berg, skonnerten "Hermine" Breege, Rügen – fra Memel til Stettin med brædder, grundstødt kl. 7 morgen
(Foto af skonnerten
Hermine af Kiel (1904-1982) nu Cuxhaven

Først klokken 9½ var vi så vidt, at vi kunne begive os på vej til strandingsstedet, hvilket dog krævede en lang omvej ind i land for at nå frem. Ved ankomsten var klokken henved 11 og man fandt en skonnert, der var kastet så langt op på land, at mandskabet var vadet i land.

Vi vendte derfor straks tilbage, men allerede på vejen kom der melding om at en Slup just var strandet ved Stangebæk lige syd for Snogebæk tæt syd for opbevaringsstedet

Kaptajn H. Aaland, sluppen "Agenten" af og fra Stavanger, til Østersøen med sild. Siden mandag sejlet med stormsejl uden landkending – men grundstødt kl. 10:30. (Her foto Af rekonstrueret Stavanger-Slup "Restauration" bygget 2010)

Vi fandt båden grundstødt ½ kabellængde (94 m) fra land. Raketbatteriet blev opstillet og en raket affyret der havnede i luvart af skibet. Samtidigt kappedes masten.
Da det var forbundet med allerstørste møje overhovedet at holde sig fast på skibet i de voldsomme bølger, var det ikke muligt at opfange de næste 3 raketliner. Først med 5.te raket opnåede man forbindelse med skibet og bjerge den 5 mands store besætning i redningsstolen. En af mændene var dog meget forkommen da han kort før strandingen var blevet ramt af storbommen og havde beskadiget lårene så slemt, at han ikke kunne gå.
Hvad raketapparatet angik, blev det indbragt i et hus længere oppe i byen, da redningsstationen var blevet stærkt beskadiget af de høje bølger der slog mod det hele tiden.

Fotografier redningsaktionen for "Orion" af Bremerhaven 2. februar 1949

Gjør Stjerteblokken fast godt
oppe paa Undermasten, er Masterne
faldne, da til det bedste Sted
forhaanden, kast Radketlinen los
paasee at Lineni Blokken løber fri,
og viis Signal til Land

RA. Snogebæk Redningsstation Indberetningsprotokol 1903-1957, side 93

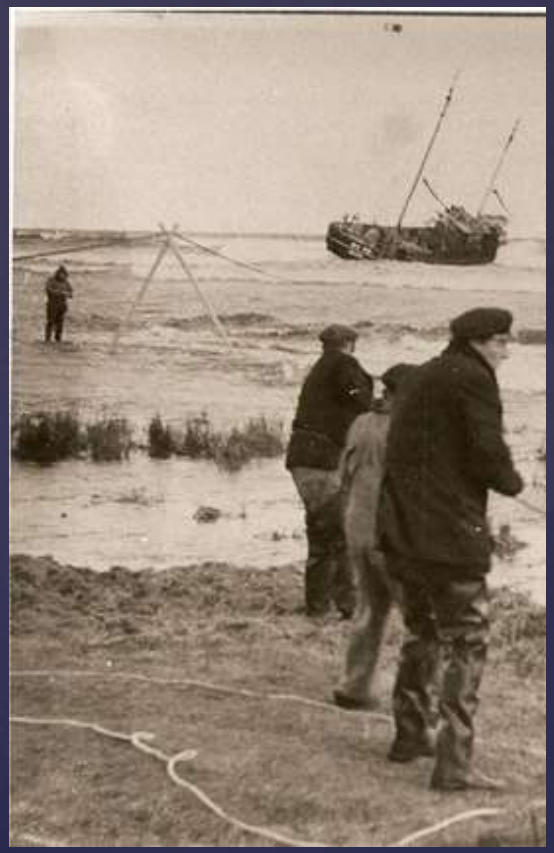

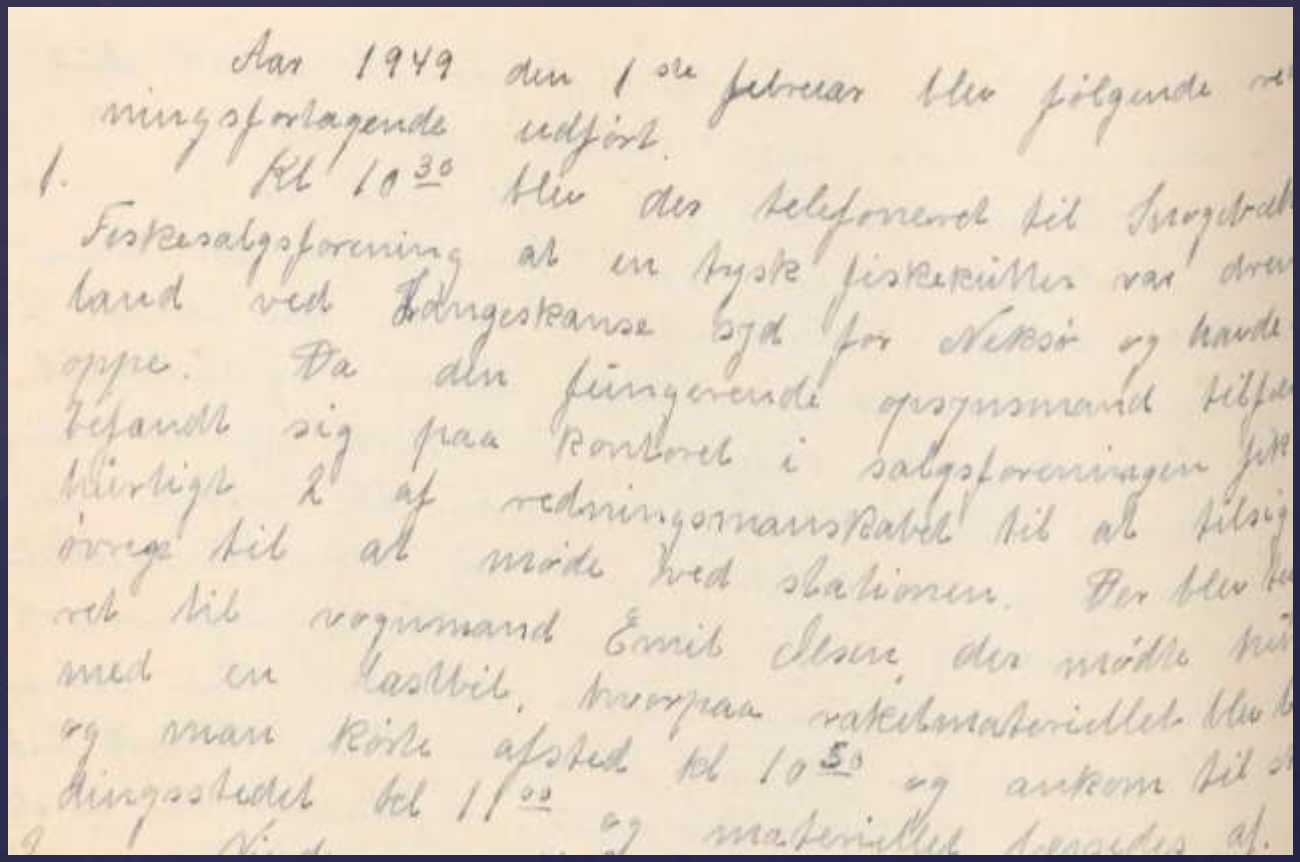

Aar 1949 den 1ste februar blev følgende re-
ningsforlagende udført.
1. Kl 10.30 blev der telefoneret til Snogebæk
Fiskesalgsforening at en tyske fiskekutter var dreve
land ved Langeskanse syd for Nexø og havde
oppe. Da den fungerende opsynsmand tilfæl
befandt sig paa kontoret i salgsforeningen fik
blivtige 2 af redningsmandskabet til at tilsig
øvrige til at møde ved stationen. Der blev
ret til vognmand Emil Olsen, der mødte med
med en lastbil, hvorpaa raketmaterielet blev
og man kørte afsted kl 10.50 og ankom til
dingsstedet kl 11.00 og materiellet

BX Orion af Bremerhaven 1. februar 1949 – skibsfører Anton Litzkovskij –
Alle 6 reddet ved redningsstol , men noget forkommende ved
at have været gennem brændingen. Vinden NNØ 7-8 ved Langeskanse
Hvor skibet var gået på grund og huggede hårdt

Havnen
1869-1870
1888-1889
1973

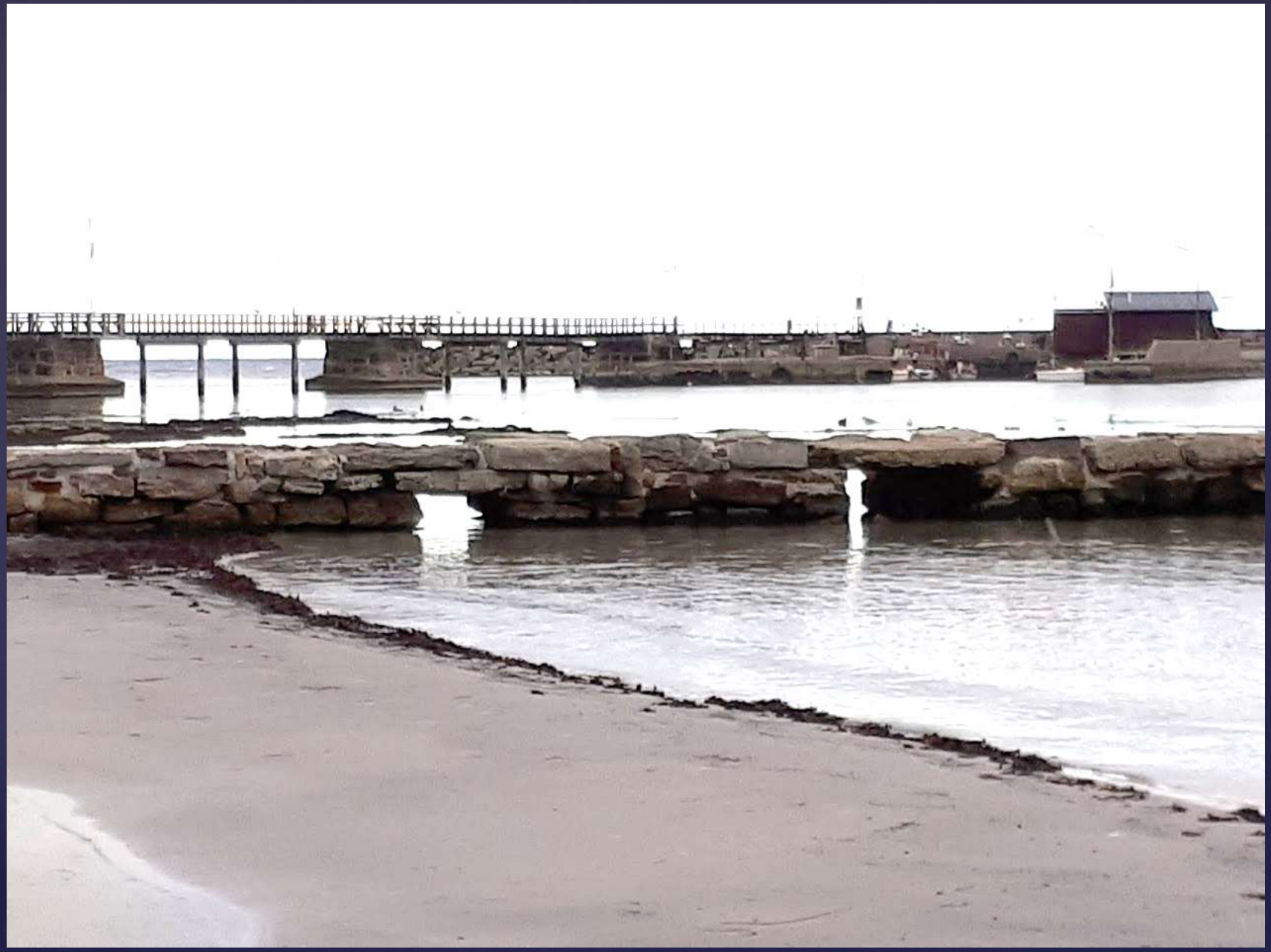

Hammers Kort 1745

Udsnit af dansk Flådekort udført af Salchow 1812
Ankeret på hans kort markerer en landingsplads/ mole. Flådens søkortarkiv
A 17/235 A

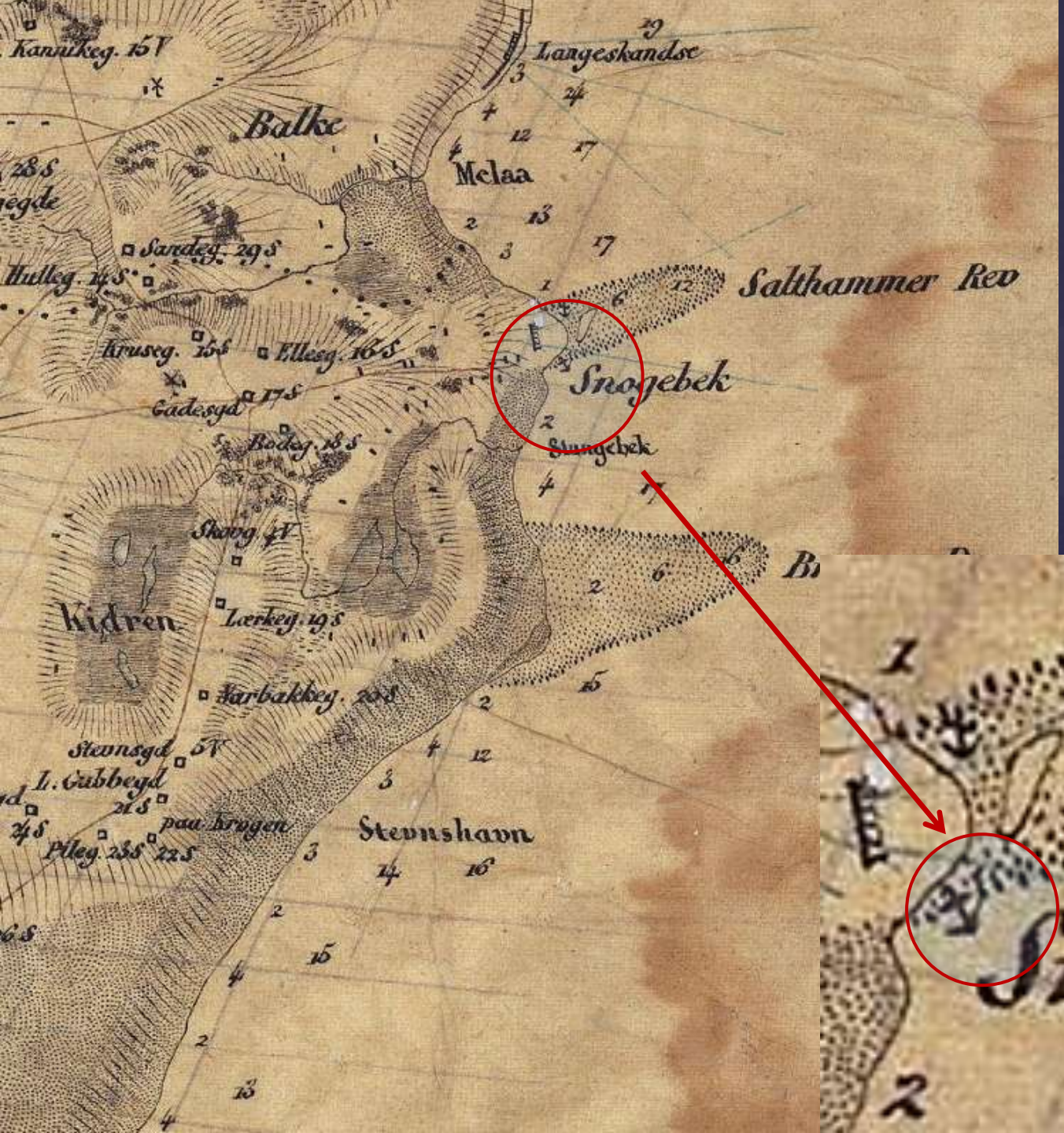

13. November 1872:
Ved Stangebæk lige syd for Snogebæk tæt syd for opbevaringsstedet

TRAP BESKRIVELSE AF DANMARK I, s. 549 (1856)
Fiskeriet drives fra Snogebæk Fiskerleje med smaa Baade, som trækkes op på Stranden, da Baadehavne ikke forefindes.

TRAP II, 3 s. 639 (1872)
Fiskeriet drives fra Snogebæk Fiskerleje med smaa Baade, som trækkes op på Stranden, da Baadehavne ikke forefindes

— Den 3. November.

Paa Finantslovforslaget er opført 350 Rd. til Understøttelse for Anlæg af Baadehavne ved Snogebæk og Vang paa Bornholm.

Paa Finantslovforslaget 1870 er opført 350 Rd. til Understøttelse for Anlæg af Baadehavne ved Snogebæk og Vang paa Bornholm

TRAP III, 3 s. 96 (1899)
Fiskerlejet Snogebæk , beliggende mellem Salthammer Odde , hvorfra det farlige Salthammer Rev skyder sig ud og Brorev Odde, har en 1888-1889 af Ingeniør H. Zahrtmann anlagt Baadehavn (6-8 favne = 11-15 meter) 150 alen (94 meter) fra kysten forbundet med en bro. En Ø-havn……

ydes Fiskerleiet et Laan paa 33,800 Kroner til Hjælp til Bestridelsen af Omkostningerne ved en paatænkt Udvidelse og Forbedring af den nævnte Havn. Denne, der oprindelig kun er anlagt til mindre aabne Baade, er trods de ikke ubetydelige Bekostninger, Fiskerne fra Tid til anden have anvendt paa dens Udbedring, nu ved Tilsanding og Stormflod gaaet saa godt som helt til Grunde. Det er derfor nødvendigt for Fiskerne at til Veie bringe et nyt Havneanlæg, og da det under Bornholm saa vigtige Laxefiskeri ikke længer lader sig drive med noget Udbytte ved mindre Baade, men kræver mere søgaaende og større Dæksbaade, maa Anlæget gjøres saavel større som dybere end det oprindelige for at afgive Plads til de Baade af den nævnte Art, som Fiskerne ønske at anskaffe. Havnebestyrelsen har derfor ladet udarbeide de hermed følgende Planer og Overslag til Bygning af en passende Havn, hvorefter Omkostningerne ville beløbe sig til 36,000 Kroner, hvortil endnu

Finanloven 1888/1889

Rentefrit lån på 33.800 kr. der afdrages over 40 år, **til en udvidelse af den nuværende Havn**, der er delvis ødelagt af tilsanding og stormflod

Særligt vigtigt fordi fiskeriet af Laks og torsk
Kræver dæksbåde, men af de 21 åbne både
Der findes, er kun de 12 i brug for
80 fiskerfamilier

Snogebæk, der er en af de største fiskerlejer
På Bornholm, har set fraflytning af fiskere
Der søger til byer med bedre havne.

Det går også ud over muligheden for at opretholde et redningsmandskab

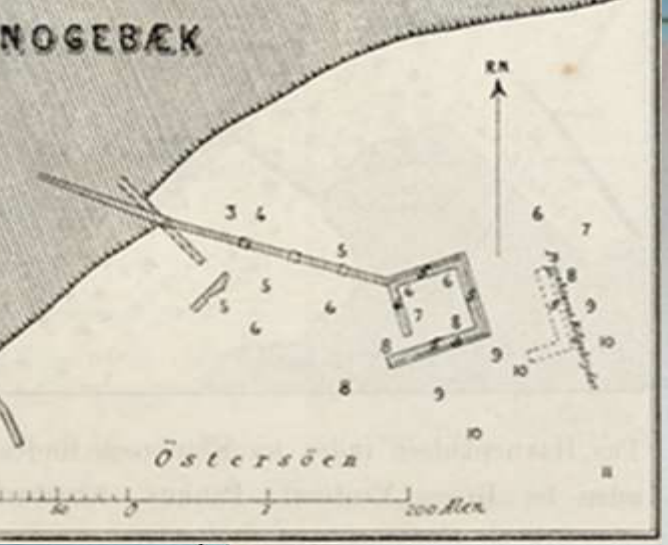

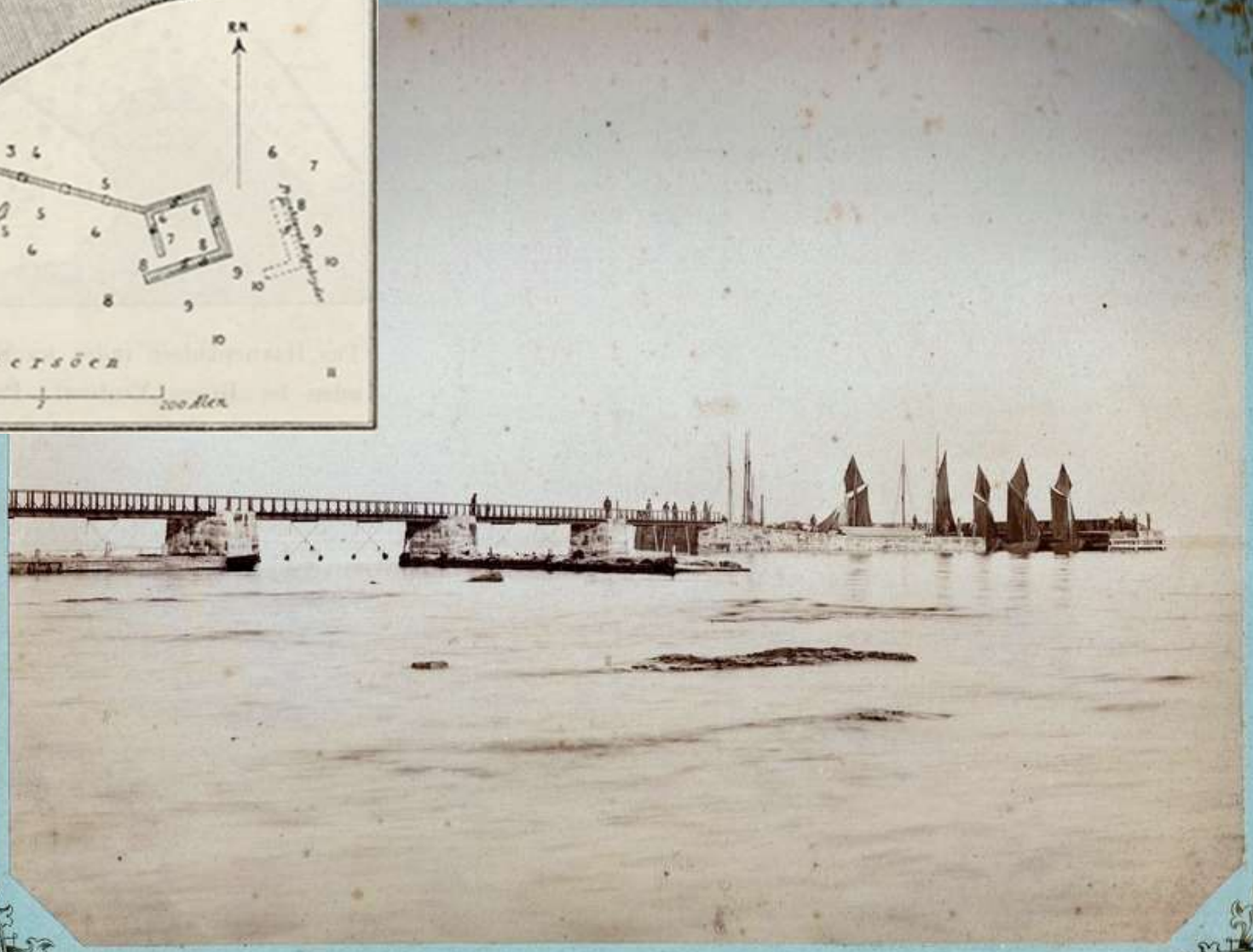

Ældre tilsandet Baadehavn.

Ny Dæksbaadehavn
projekteret og bygget af Havneingeniør H. Zahrtmann

Snogebæk Havn.

1889.

Ny Dekslaslehavn
projekteret og bygget af Havningeniør Zahrtmann
Snogebæk Havn.
1889

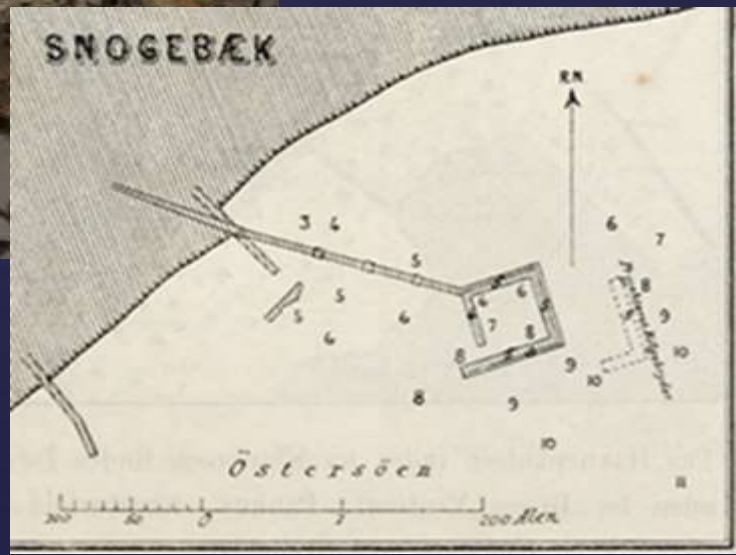
SNOGEBÆK
Östersöen

Vendsyssel Tidende.

Folkeblad og Annonce-Blad for Nordjylland.

Markfrø.

Lokalt.

Snogebæk Havn

Snogebæk på forsiden af VENDSYSSEL TIDENDE 8. April 1890

det evige Suk fra Vestkysten: SKAF OS FISKERIHAVNE. I den Anledning have vi tænkt, at det kunde Interessere vore Læsere at se en Afbildning af en af de bornholmske Dæksbaadshavne, som ingeniør Zahrtmann, har gjort sig fortjent ved at Anlægge

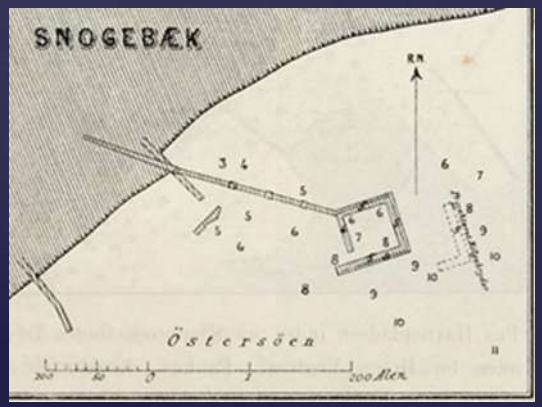

Havneingeniør
Hans Zahrtmann 1849-1930

Frivillige "brobisser" reparerer havnebroen

Bygning af bådehavn 1973

Snogebæk Salgsforening 1922-1934
Sildefangst og priser for hver enkelt fisker alfabetisk efter fornavn

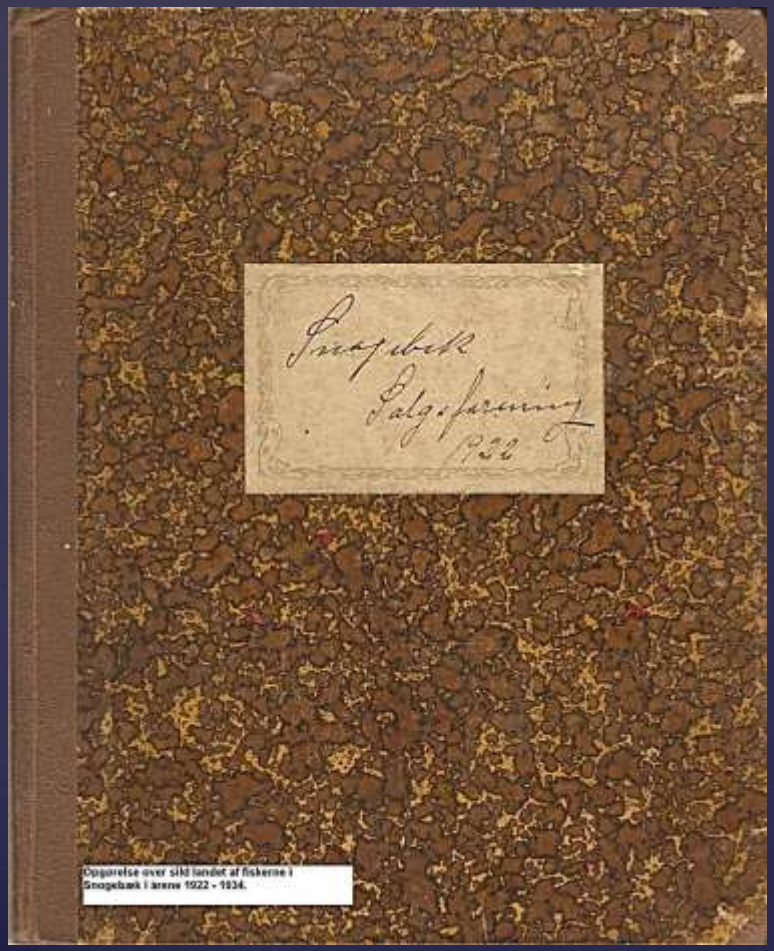

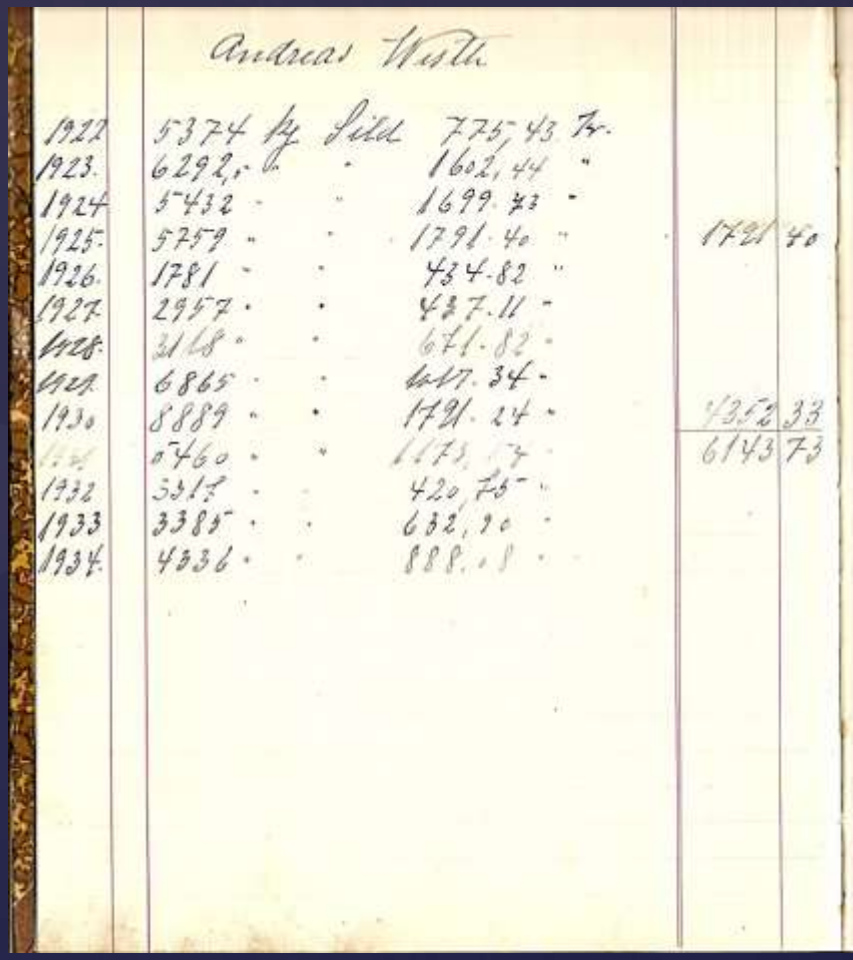

Andreas Westh

1922	5374 kg	Sild	775,43 kr.		
1923.	6292,5 "	"	1602,44 "		
1924	5432 "	"	1699.73 "		
1925.	5759 "	"	1791.40 "	1791	40
1926.	1781 "	"	434.82 "		
1927.	2957 "	"	437.11 "		
1928.	2118 "	"	671.82 "		
1929.	6865 "	"	1417.34 "		
1930	8889 "	"	1721.24 "	4352	33
1931	6760 "	"	1173.57 "	6143	73
1932	5317 "	"	420,75 "		
1933	3385 "	"	632,20 "		
1934.	4336 "	"	888.08 "		

Fiskernes Salgsforeningen med omgivelser

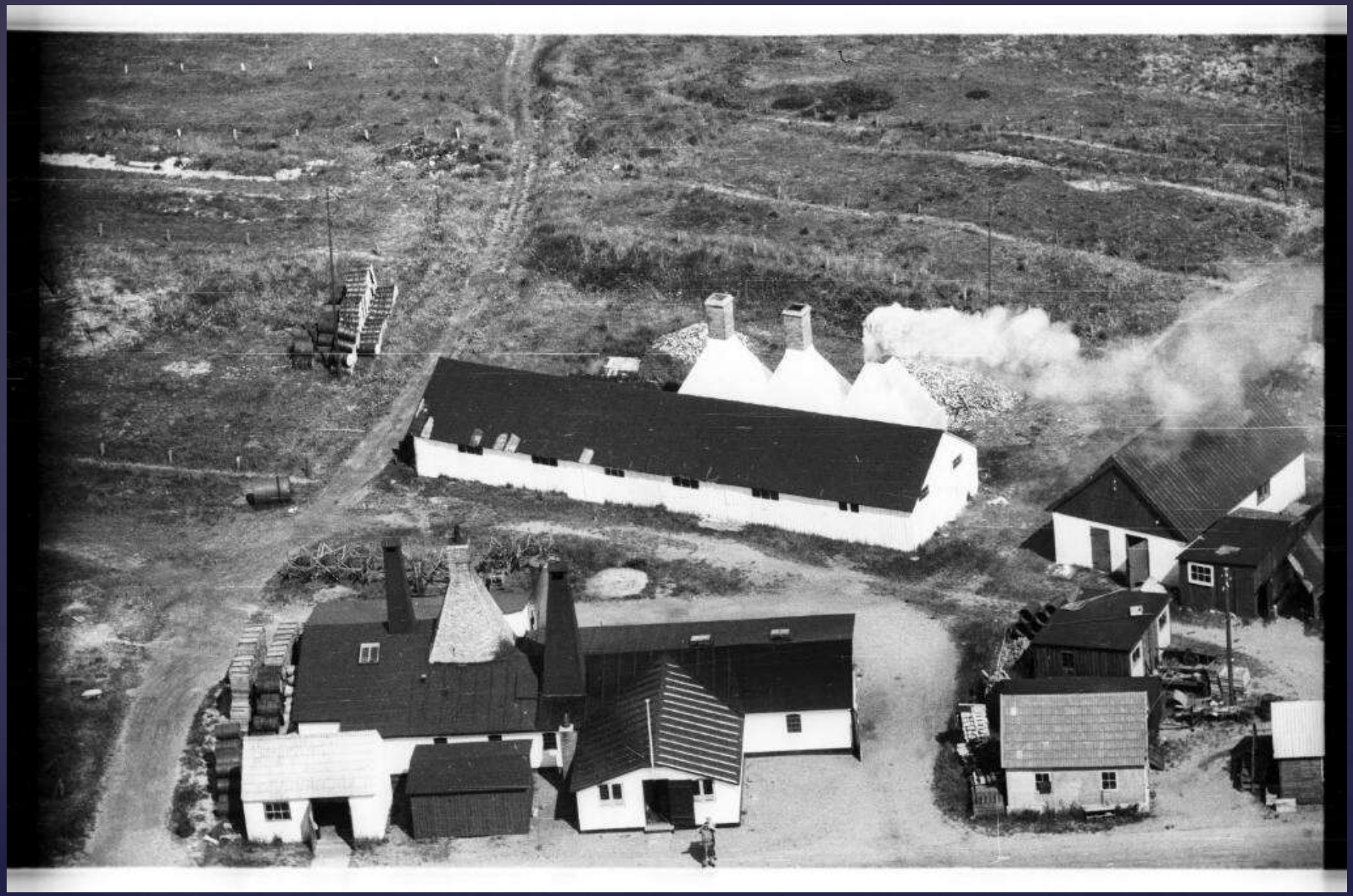

Snogebæk Andels Fiskesalgsforening og Filetskæreri af 8.2.1918

Snogebæk Andels Fiskesalgsforening og Filetskæreri af 8.2.1918

Branden 8. juli 1970

NEXØ

Røgeriet i Snogebæk nedbrændte i morges

Produktionen overflyttes til andre røgerier, men omkring 15 gælle-damer bliver ledige som følge af branden

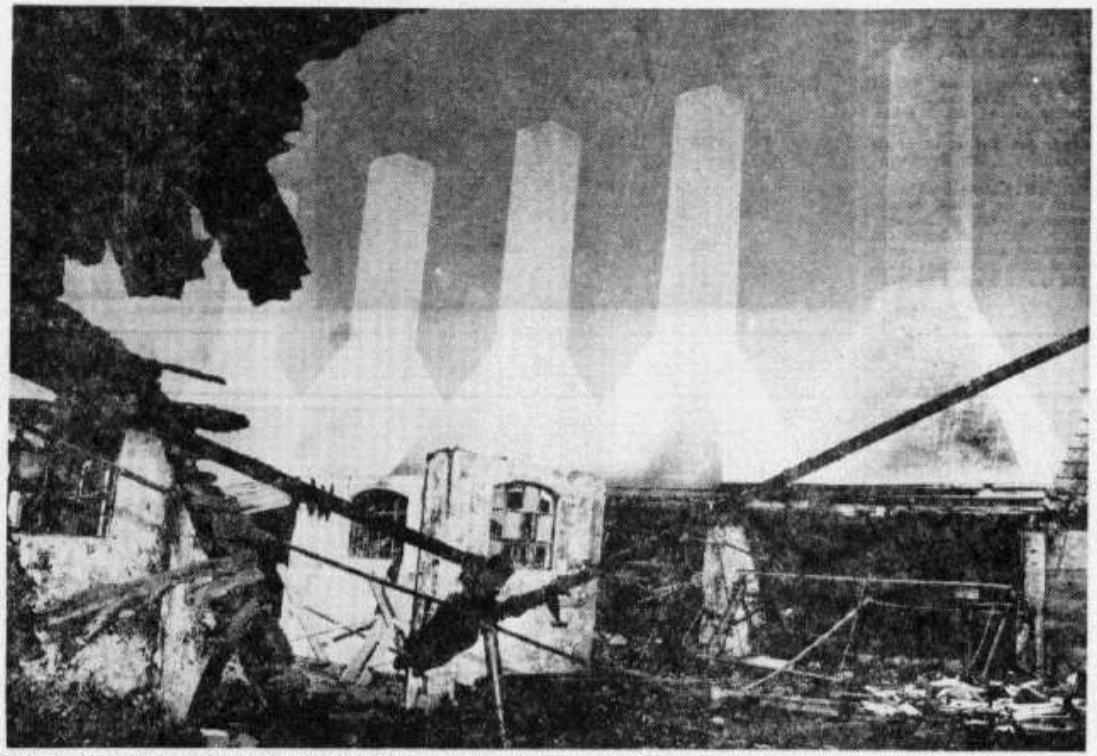

Fiskerne, der stod ud fra Nexø og Snogebæk i morges, så for første gang i mange år røg fra alle fem skorstene på røgeriet i Snogebæk. Røgen stammede fra en brand, der lagde røgeriet i ruiner.

Nexø og Snogebæk Fiskesalgsforenings røgeri i Snogebæk nedbrændte tidligt i morges. Trækul fra gårsdagens røgning var årsag til den kraf-

gasflasker, der stod i bygningerne.

Brandvæsenet kunne ikke redde bygningerne og koncentrede sig derfor om at redde filetfabrikken, der er sammenbygget med røgeriet.

Gløder i trækul

Der er ansat et par og tyve mennesker i røgeriet. Mandene kan man finde beskæftigelse til ved opryddning og på andre røgerier, men der vil blive problemer med at finde arbejde til de 15 gælle-damer, mener I. Vad Sørensen.

Fiskesalgsforeningen har hyr-

SNOGEBÆK
En by tager form

Bornholmske Samlinger 2018, s. 40-63

Snogebæk Byarkiv indsamler de vigtigste originale dokumenter, fotografier og andre arkivalelier vedrørende Snogebæks historie i 1800-tallet. Desuden materiale, der fortæller om byens historie og økonomiske vilkår, herunder fiskeri og samlingslokaler. Se mere sidst i artiklen.

Skelsten mellem Bodilsker og Povlsker Sognes forstrand fra 1822. Stenens sigtelinje afgør om vraggods på stranden hører Balka eller Snogebæk til. Foto Henning Bender.

Snogebæk Byarkiv

Snogebæk – en by tager form

Fra Snogebæks byarkiv 1845-1888

Af Henning Bender

Snogebæk, en præsentation

Fra først i 1800-tallet trak der sig truende skyer op over Snogebæks nedarvede ejendomsforhold og livsbetingelser. Fiskerlejet havde i århundreder været den eneste større samling huse i Povlsker Sogn på det sydøstligste Bornholm, for i modsætning til resten af sognet, der prægedes af enkeltliggende bondegårde, spillede landbruget en underordnet rolle i den lille by ved havet. Her, hvor fiskernes åbne både sikrest kunne trækkes på land, krøb mere end et halvt hundrede huse og hytter sig tæt sammen omgivet af »løkker«, indhegninger, hvor der kunne dyrkes en smule, når flyvesandet ellers blev blandet med fiskeaffald, aske og tang. Hegnene holdt haverne fri for heste, køer og får, der i stedet måtte finde føden i klitterne og lyngområderne langs havet.

Snogebæk og havet

Det var i det hele taget havet, der gav Snogebæks indbyggere overlevelsesmuligheder, hjulpet af de to revler af sandsten, »Bro« mod syd og »Salthammer« i nord,

Henning Bender er født i København 1944, mag.art. i historie fra Københavns Universitet 1972. 1974-2008 stadsarkivar i Aalborg; 1989-2008 desuden leder af Det danske Udvandrerarkiv i Aalborg. 2000-2002 direktør for Bornholms Forskningscenter i Nexø (CTR) med orlov fra Aalborg Kommune. Efter pensionering bosat i Snogebæk. Holder en del foredrag og skriver om dansk udvandring, indvandring og industri- og fotohistorie. Se nærmere om cv, foredrag, bøger og artikler på henningbender.dk.

Har Snogebæk været købstad?

Det påstod i hvert fald Snogebæks indbyggere i et brev til kongen af 9. april 1845 om at få rådighed over "udmarken" mellem skellet til Bodilsker og Sømarken, underskrevet I. Due, Formand i Leiet., Hans Hansen Bech, Hans Madsen, Morten Kruse (Arkiv Folkets Hus)

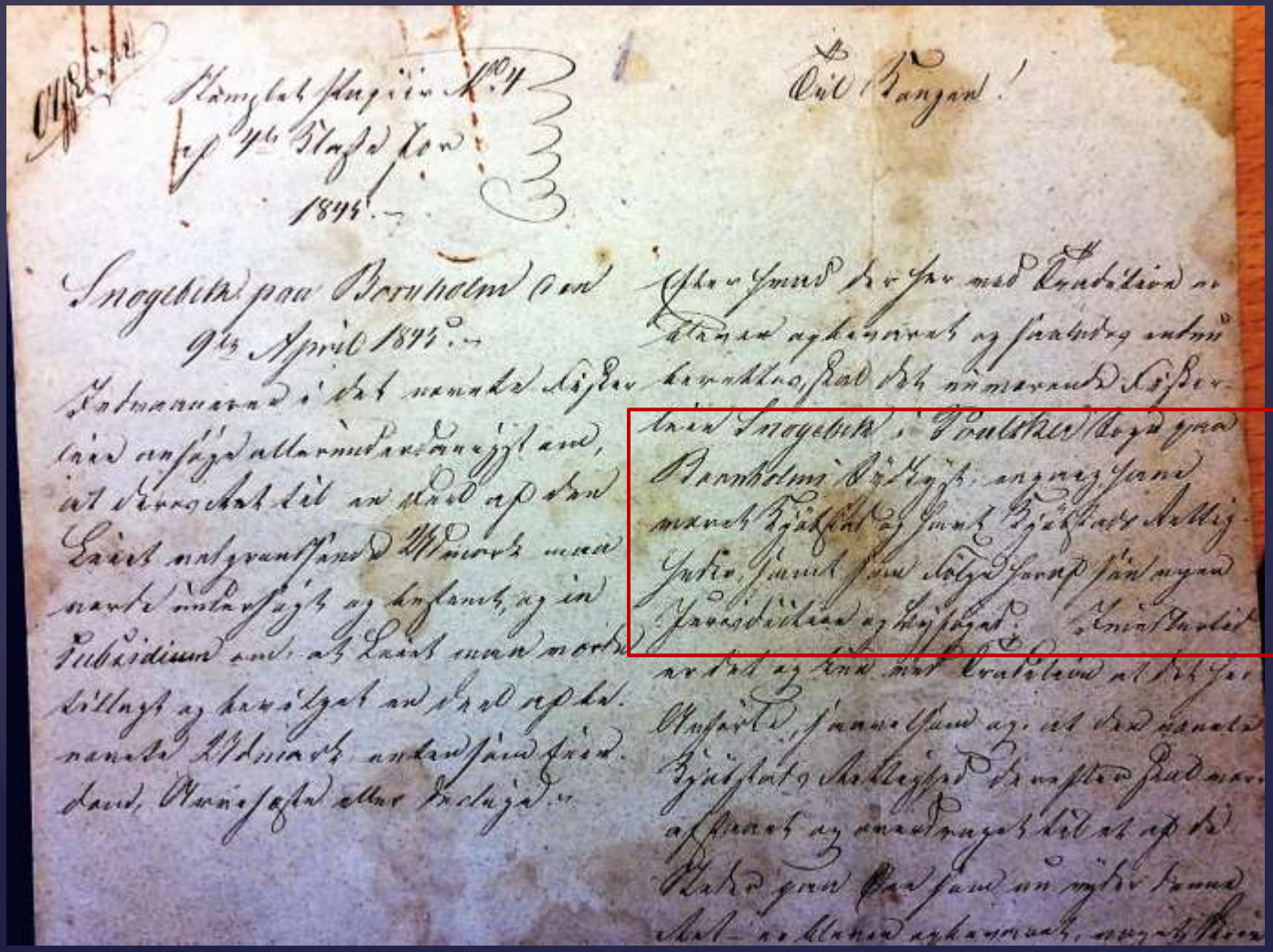

Efter hvad der her med
Tradition er bleven opbevaret
Og saaledes endnu berettes
Skal det nuværende Fiskerleie
Snogebek i Poulsker Sogn
paa Bornholms Sydkyst,
engang have været Kjøbstad
og havt Kjøbstads
Rettigheder,, samt som
Følge heraf sin egen
Jurisdiktion og Byfoged

Argumenter:

Der er en "byfogedløkke"
og et "byfogedhus"
Huse og grunde købes og
sælges som i en by.
Seneste skøde fra
"Snogebek Byting"
er udstedt 1804
Men både skøde og
Købstadsprivilegier
er borte.

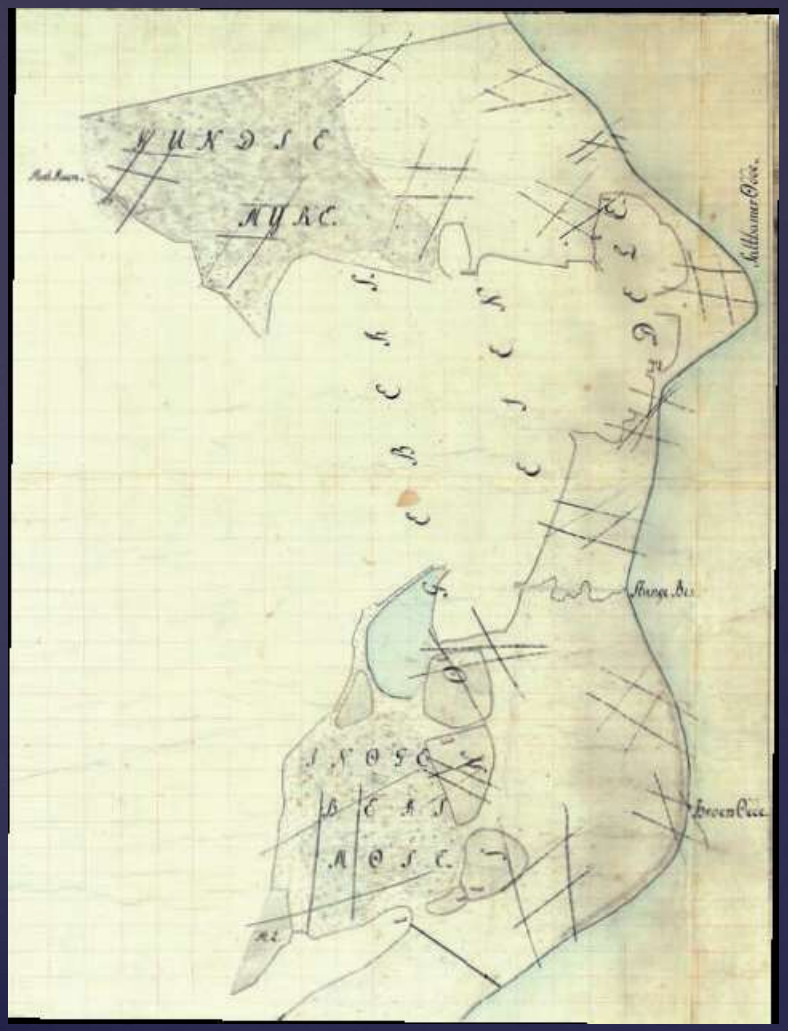

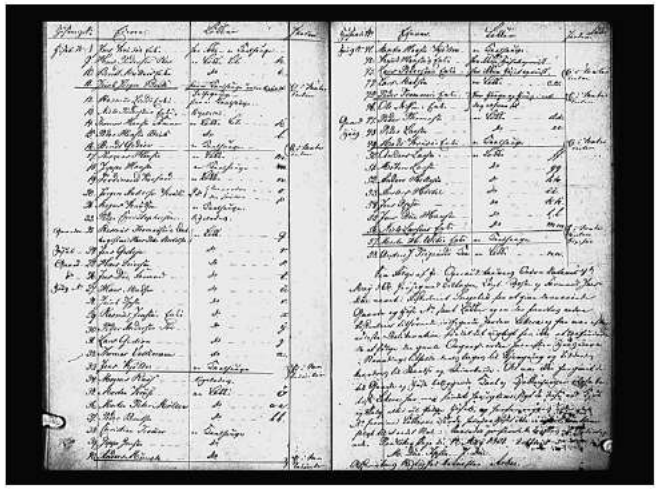

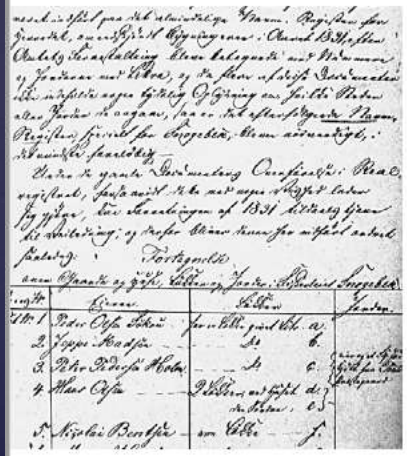

I 1831 mistede tinglysningsmyndigheden i Bornholms Søndre herred tålmodigheden, når det gjaldt registreringen af skøder, pantebreve og skifter fra Snogebæk. Alle andre steder kunne dokumenterne genfindes under faste numre, mens man i Snogebæk blot skrev »et hus« eller »en løkke«, samt ejerens fornavn! At det derfor var stort set umuligt at finde ældre tinglyste papirer, mente Snogebækkerne ganske vist skyldtes, at de ikke længere havde eget tingsted og byfoged (hvad de aldrig havde haft). Som det ses af siderne fra registret, forsøgte herredsfogeden derimod, i 1831, at oprette en fast nummerering af huse og løkker i Snogebæk. Efter dette tidspunkt lader skøder fra Snogebæk sig faktisk finde, mens de ældre tinglyste dokumenter fra før 1831 kun kunne ordnes »forsaavidt det overhovedet med nogen Vished lader sig gøre«, som det lidt pessimistisk bemærkes. Rigsarkivet, Skøde- og pantebøger, Bornholms Søndre Herred, Realregister Povlsker Sogn 1805-1914, side 122-123.

man, langt tilbage i 1700-tallet, at Snogebækkerne benyttede Bornholms Søndre herredsrets bevarede skøde-, pante- og skifteprotokoller. Den afgørende forskel er imidlertid, at beboerne i Snogebæk kun noteredes med adresser af typen *»et hus«* eller *»en løkke«*, mens resten af Povlsker Sogn, som alle andre landsogne på Bornholm, ordnedes efter en for længst fastlagt nummerering efter gårde og underliggende huse. Selvejergårde med numrene 1-39 og vornedgårde med numrene 1-19. For overhovedet at hitte rede i Snogebæks ældre adkomstbreve, der ikke kan identificeres ved hjælp af adresser men kun via ganske uspecifikke personnavne, forsøgte amtet i 1831 at opstille en egen nummerering af husene i Snogebæk, samt særlige bogstavsbetegnelser for løkkerne. Men, som det nævnes i realregistret for Povlsker Sogn 1805-1914, s. 122-123, var det allerede i 1831 næsten umuligt at fremskrive ældre adkomstbreve og skøder fra Snogebæk til det midlertidige system og herfra videre til den landsdækkende 1844-matrikulering. Som det anførtes, blev arbejdet kun gennemført *»forsaavidt det overhovedet med nogen Vished lader sig gøre«*. Denne vished savnedes i de allerfleste tilfælde, men til gengæld var der mange historier i omløb om, hvordan det havde været i »gamle dage«:

Der var således endnu, nævntes det i brevet fra 1845, en »byfogedløkke« i Snogebæk – så der måtte altså have været en byfoged og med ham et byting. Også pastor Koefoed i Povlsker gengav dette og nævnte ejerens navn i 1847, samt fortalte at det drejede sig om Snogebæks vestligste »løkke«, eller hvad der i vore dage er ejendommen »Hjemly« på Smedevej 5 mellem Hovedgade og Kirsebærhaven. Hertil kom, fortaltes det, at der tidligere havde været et skøde, der så sent som i 1804 var blevet læst og påtegnet af *»Byfogeden for Snogebæks Byting«*, men dokumentet, der indtil nyligt havde været opbevaret i Snogebæk, var desværre nu i 1845, bortkommet!

Snogebæks eksistensgrundlag

Det var som om snogebækkerne selv var klar over, at der ikke var argumenter af afgørende vægt i hele denne langstrakte, men ubeviselige snak om Snogebæk som gammel købstad. Brevet afsluttedes derfor med en voldsom appel til Kongen (myndighederne) om, at det var uomgængeligt for selve Snogebæks eksistens at erhverve sig den andel af den omgivne sandjord, som fiskerlejet allerede benyttede og for løkkernes vedkommende betalte en beskeden grundskat af. For ganske vist, fortaltes det, ernærede Snogebæks beboere sig for tiden hovedsageligt af at drive fiskeri fra kysten eller under kysten, men flere havde landbrug ved siden af fiskeriet og ejede derfor heste, køer og får, der først og fremmest skaffede sig føde ved at græsse i udmarken. Man ville derfor allerunderdanigst bede Hans Majestæt om at foranledige, at Snogebæks beboeres retslige krav på sandjorderne blev undersøgt med henblik på, at de fik ejendomsretten og fuld rådighed anerkendt. Kunne det ikke lade sig gøre, måtte man i stedet overtage udmarksjorderne som arvefæste. Altså med »evig« brugsret.

Snogebækkernes brev fra 1845 henlægges

Efter at skrivelsen havde modtaget negative høringssvar i både Povlsker Sognekom-

Arvefæsteskøde til fælleseje: Matrikel 121v ved brev af 30. december 1861

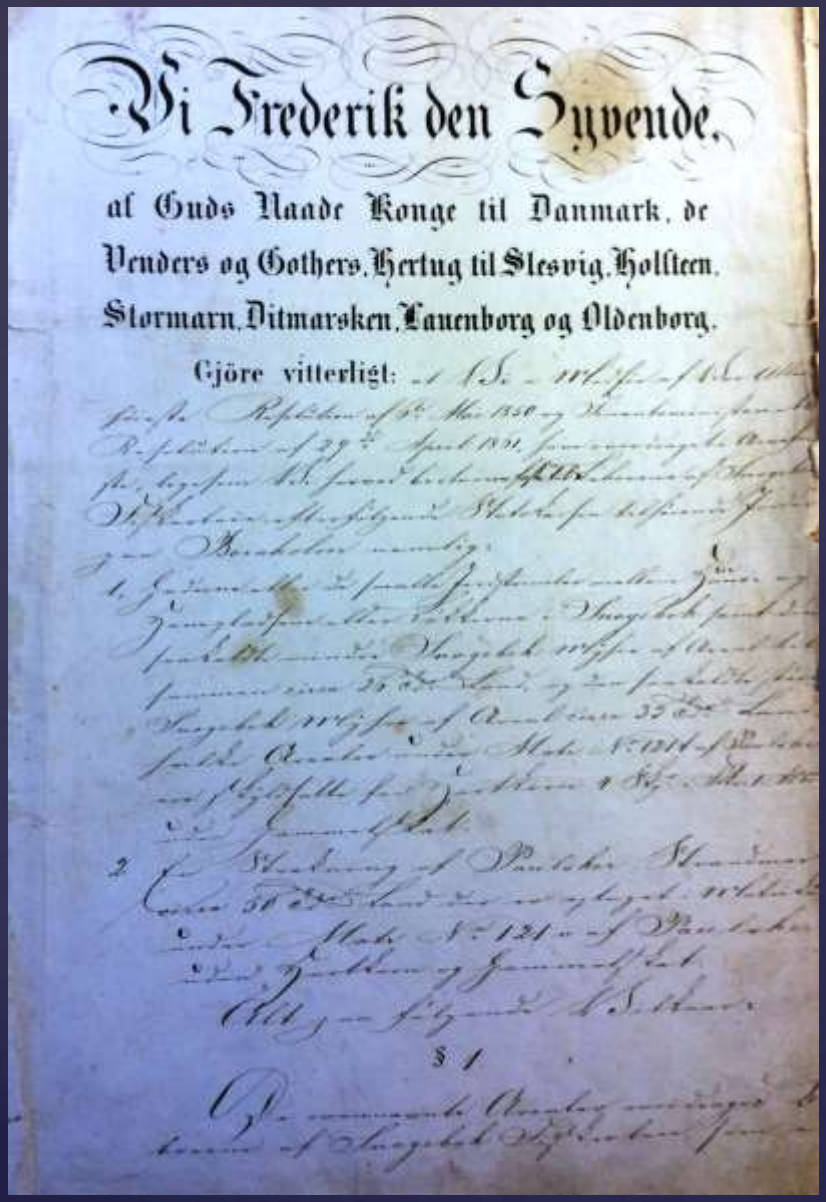

Vi Frederik den Syvende,

af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenborg.

Gjöre vitterligt:

§ 1

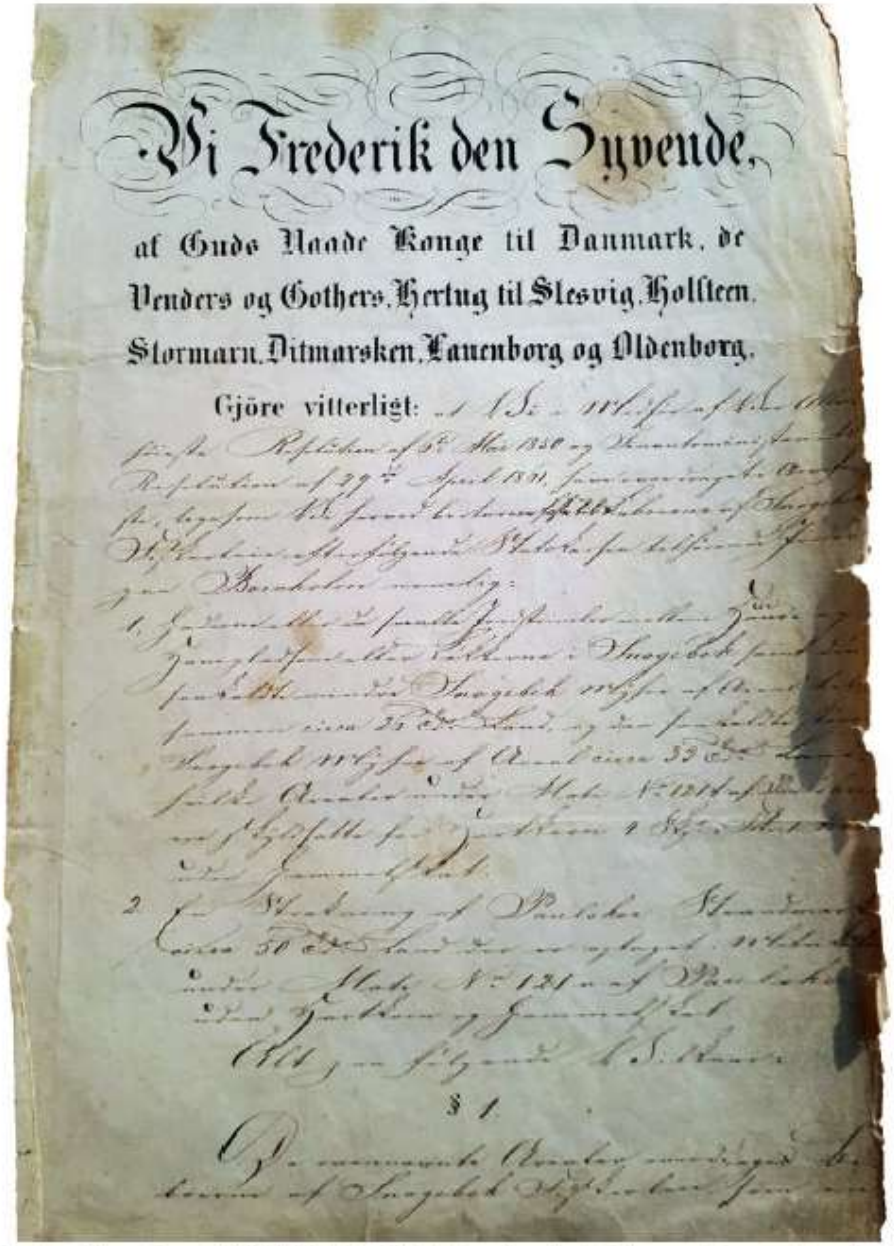

Vi Frederik den Syvende,

af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenborg,

Gjøre vitterligt:

§ 1

Forsiden af kongebrevet af 30.12.1861 der officielt giver Snogebæks beboere evig brugsret (arvefæste) til stranden og søndre mose ved fiskerlejet, matrikel 121, forudsat de arbejdede med at standse sandflugten ved beplantning. Snogebæk Byarkiv.

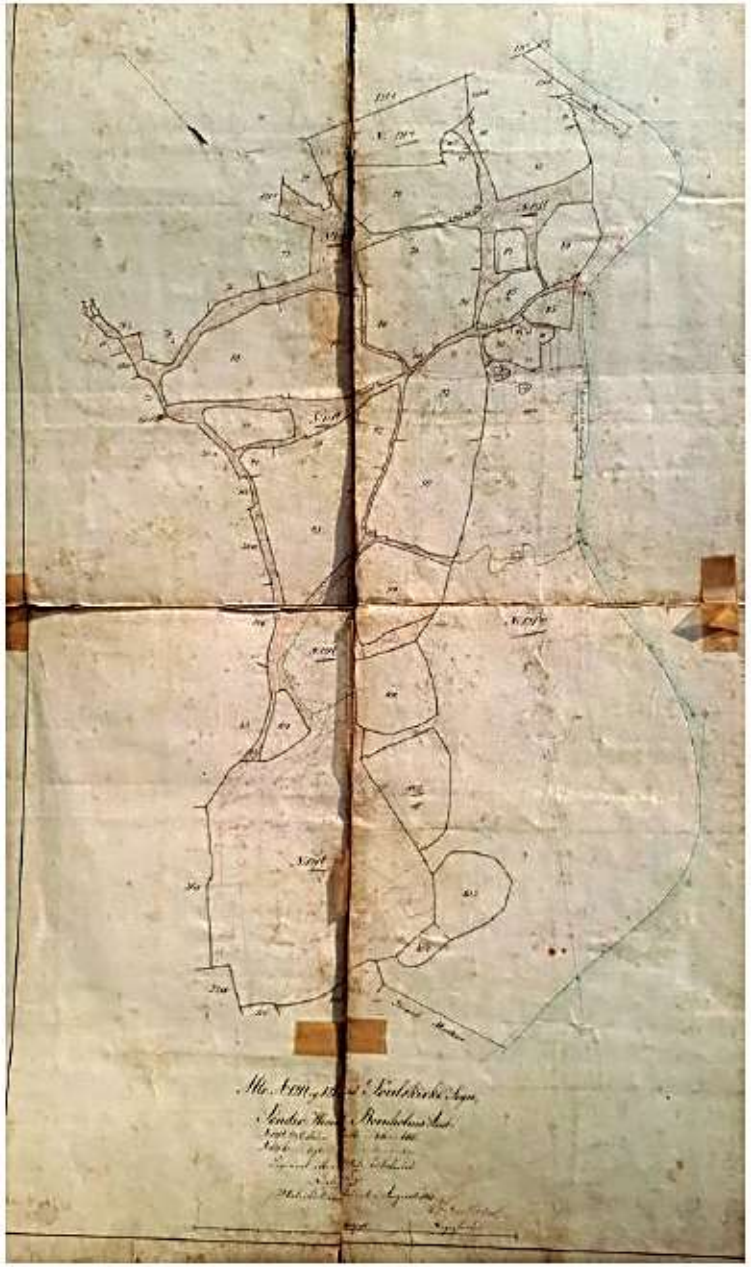

Bilag til kongebrevet af 30.12.1861 der angiver omfanget af Snogebæk. Fra Krogen i Nord til lidt syd for Tværvej i syd og Smedevej mod vest. Af veje genkendes bl.a. Hovedgade og Ellegade. Snogebæk Byarkiv.

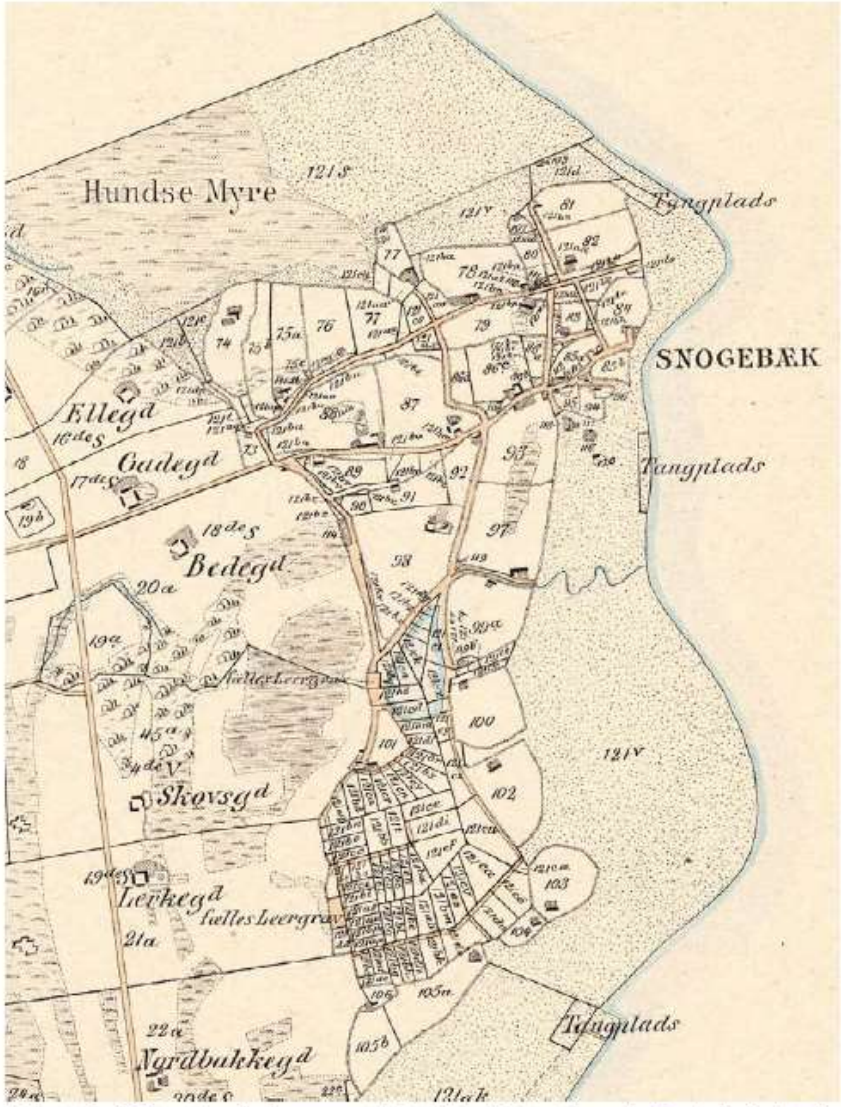

På kortet fra 1879 ses Snogebæks grænser tydeligt. De kollektivt ejede arealer forsvinder hurtigt. Sø- og mosearealerne er fordeles mellem 71 ejere 7. oktober 1870, Strandarealerne 121 v og 120 fordeles 16. marts 1888. 121s, Hundse Myre derimod deles mellem Povlsker og Bodilsker Sogne som fastlagt 1822. Et af de mange kort der opbevares i Snogebæk Byarkiv

om rationelle størrelser på græsnings- og dyrkningsarealerne i Snogebæk mose. Den videre udvikling kan følges i skøde- og panteprotokollerne og matrikelkortene, der findes på nettet.

De viser at hele området for en betydelig dels vedkommende opkøbtes af gårdejerne vest for Snogebæk.

Fra Strandmark til Turistvej 1888

Den vellykkede udstykning af mosearealerne førte jo hurtigt snakken hen på, at det også ville være lettere og hurtigere at gennemføre beplantningen af klitterne, hvis parcellerne og ansvaret overgik til enkeltejere. Der arbejdedes derfor i årene 1880-1888 med en lignende udstykning af Snogebæks andel af strandmarken, hvilket i praksis betød sandflugtsområderne på begge sider af Turistvej samt Tangvej til lidt syd for Tværvej. Efter megen snak om hvem der skulle have hvad, kunne de 71 husstandsoverhoveder i Snogebæk den 16. marts 1888 endelig med segl og tinglysning, erklære *»at vi underskrevne Beboere af Fiskerlejet Snogebek i Poulsker Sogn som hidtil have haft Arvefæsteloddet 121 v i Sameje er enedes om at ophæve dette Sameje i henhold til den af Indenrigsministeriet godkendte Udskiftningsplan«.* Der blev således tale om 71 parceller med helt nye matrikelnumre fra 122 til 193 – mens numrene 194-198 forblev Snogebæks sameje. Det er virkeligheden denne udstykning, der i de følgende århundreder gav mulighed for de omfattende sommerhusområder langs Turistvej syd for Snogebæk, mens de enkelte parceller der forblev sameje, gav plads for væsentlige institutioner, nemlig havnen og redningsvæsenet.

Undtagelserne fra udstykningen og videreførelsen af samejet

Snogebæk havneplads, matrikel 194, om fattede dengang og den dag i dag, he området øst for Snogebæks Hovedgade havet samt den parcel, der fra 1852 til 197 blev udlejet til Statens Redningsvæsen hus vest for Hovedgade ved Folkets Hu At området var fælleseje var vigtigt, for d gav plads for, at der netop her i 1888-188 blev bygget en egentlig fiskerihavn, der ga havneplads for de nye og langt mere effe tive fiskerbåde med dæk og efterhånde også maskinel drivkraft. Eller som det bl sagt i rigsdagen, da der skulle skaffes b villinger og lån til havnebyggeriet i Sn gebæk: *uden ordentlig havn i Snogeba – ingen fiskere – uden fiskere ingen søre ningstjeneste.*

Redningsvæsenet af 1852

Der er således næppe tvivl om, at den kove ding fra myndighedernes side, der foregil årene 1845 til 1853, hvor man bevægede s fra en afvisning af at anerkende Snogebæl ønske om brugsret til de sandjorder byen på og var omgivet af, til at imødekomm ønsket, delvist skyldtes den centrale rol fiskerlejet spillede for organiseringen af statsligt redningsvæsen i 1852 i den østlig del af Danmark. Et stort og nuanceret, m for Bornholms og Snogebæks vedkomme de stort set ubenyttet arkivalsk materia herom findes på Rigsarkivet i Københav Den manglende interesse skyldes nok, redningsvæsnet i Danmark, organiseret v lov af 26. marts 1852, indtil 1928 delte v senet i to adskilte afdelinger for henholds Nørrejylland og Bornholm. Mens bl.a. Sk

Udstykningen
Af
Fællesarealerne
1888
= De senere
Sommerhus-
Områder

Skitse
Fra ca. 1930
over Snogebæks
udstrækninf

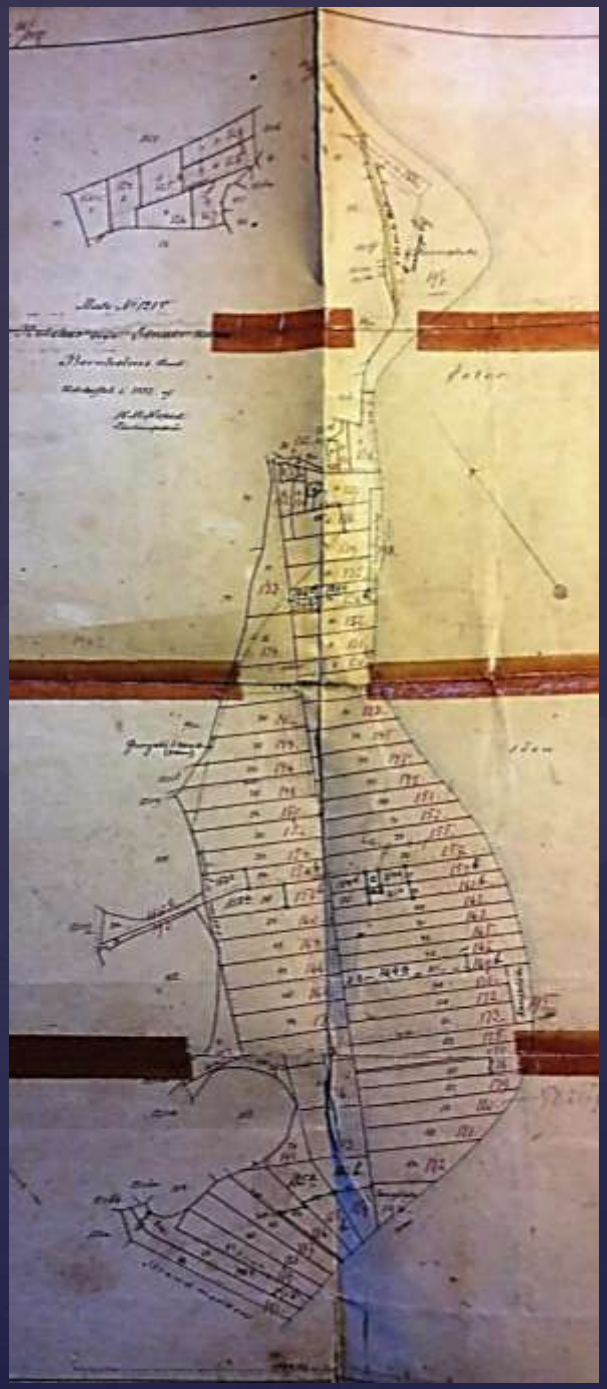

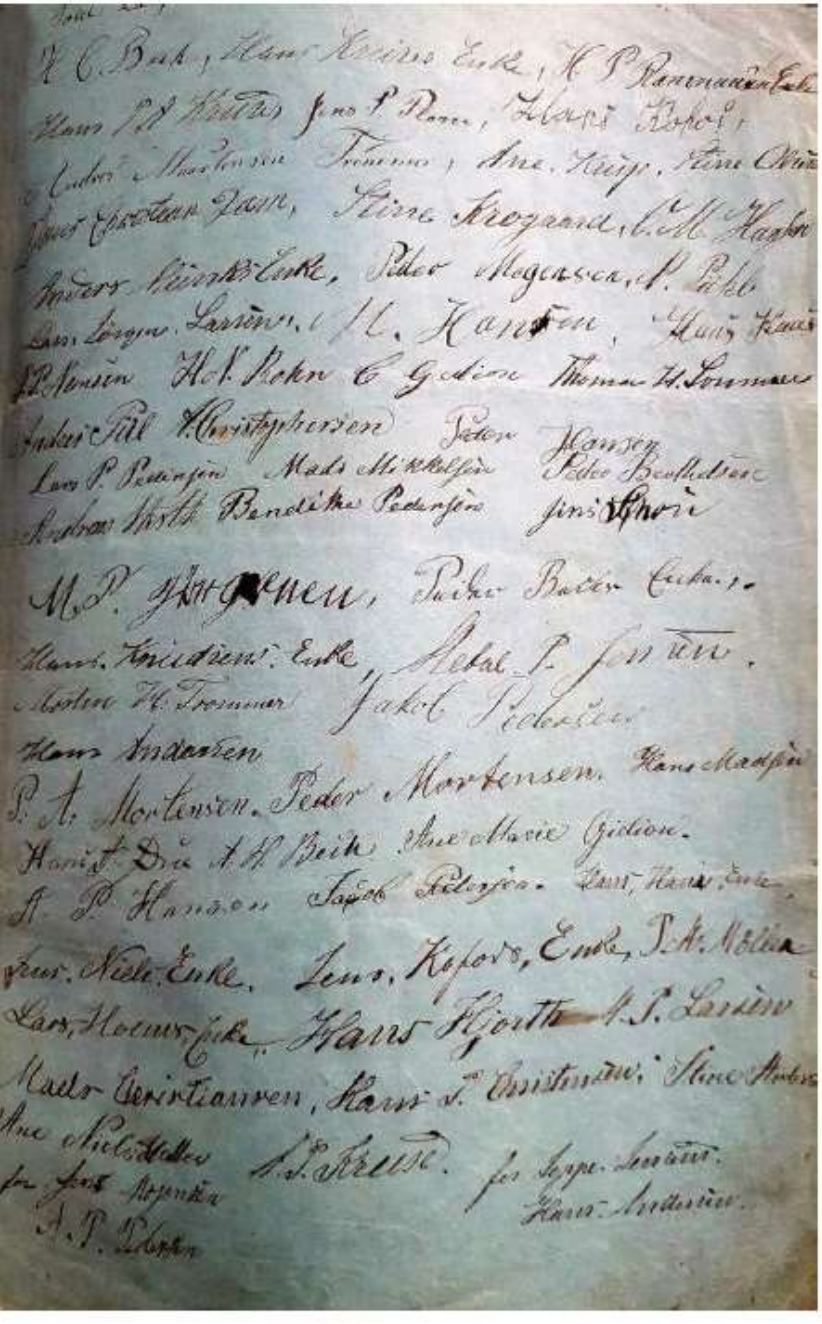

Til officielle dokumenter fra Snogebæk benyttes formandens segl med påskrift: En vagertønde omgivet af »A.P. Kruse« og »Snogebæk«. Snogebæk Byarkiv.

gensmalerne har gjort redningstjenesten i Jylland kendt blandt københavnske turister og herigennem forskningen populær, spiller den bornholmske redningstjeneste en mere upåagtet rolle og savner sin plads i historieforskningen.

Af de 24 redningsstationer, der oprettedes i 1852, lå 19 mellem Skagen og Fanø, mens fem blev oprettet på Bornholm: Rønne, Allinge, Gudhjem, Svaneke og Snogebæk. Sidstnævnte, Snogebæk Redningsstation, var fra begyndelsen den største og bedst udstyrede i det østlige Danmark og indtog da også i årene 1852-1882 aktivitetsmæssigt set andenpladsen i Danmark med 33 redninger og 191 mennes
druknedøden. Kun overgåe
redningsstation på Harboør
Thyborøn, med 35 redninge
dede menneskeliv. Omkostn
i druknede redningsfolk var i
mindre i Snogebæk end ved H
ket til dels skyldtes, at ma
1822 i Snogebæk rådede ov
første, men desværre ikke he
redningsbåd (i øvrigt to år fø
ste« søredningstjeneste eft
opfattelse etableredes på Isle
Redningsarbejdet kan på en
matisk facon følges i begrave
Povl Kirke og andre bornho
hvor man næsten årligt find
af druknede søfolk og fisker
med redningsaktioner. Unde
tydelige forsinkelse, når de
skylledes i land og blev begr
neder senere. Særligt indtryk
i samtiden, da fire familiefæ
omkom under en redningsa
ud for Snogebæk i 1841. Fiske
ikke alene i danske, men tilli
ser og foranledigede en lands
de efterladte enker og børn
Dette gentog sig i 1856, da
familiefædre, herunder fis
mand, fisker og redningsforn
dreas Kruse (1811-1856), dr
en redningsaktion ved Dueod
lem den 28. og 29. marts 185

Niels Andreas Kruse havd
Jens Due (1794-1855) som S
mand, men afløstes nu, i 18

*I rækken af dokumenter ved udskiftningen af det tidligere fælleseje i Snogebæk af kon
af 16. marts 1888, underskrevet af samtlige 71 husstandsoverhoveder i Snogebæk. N
Snogebæks formand fra og med 1856, Andreas Peter Kruse. Snogebæk Byarkiv.*

Forhandlingsprotokol 1910-1982
for Fiskerlejet Snogebæk
Snogebæk Fællesanliggender

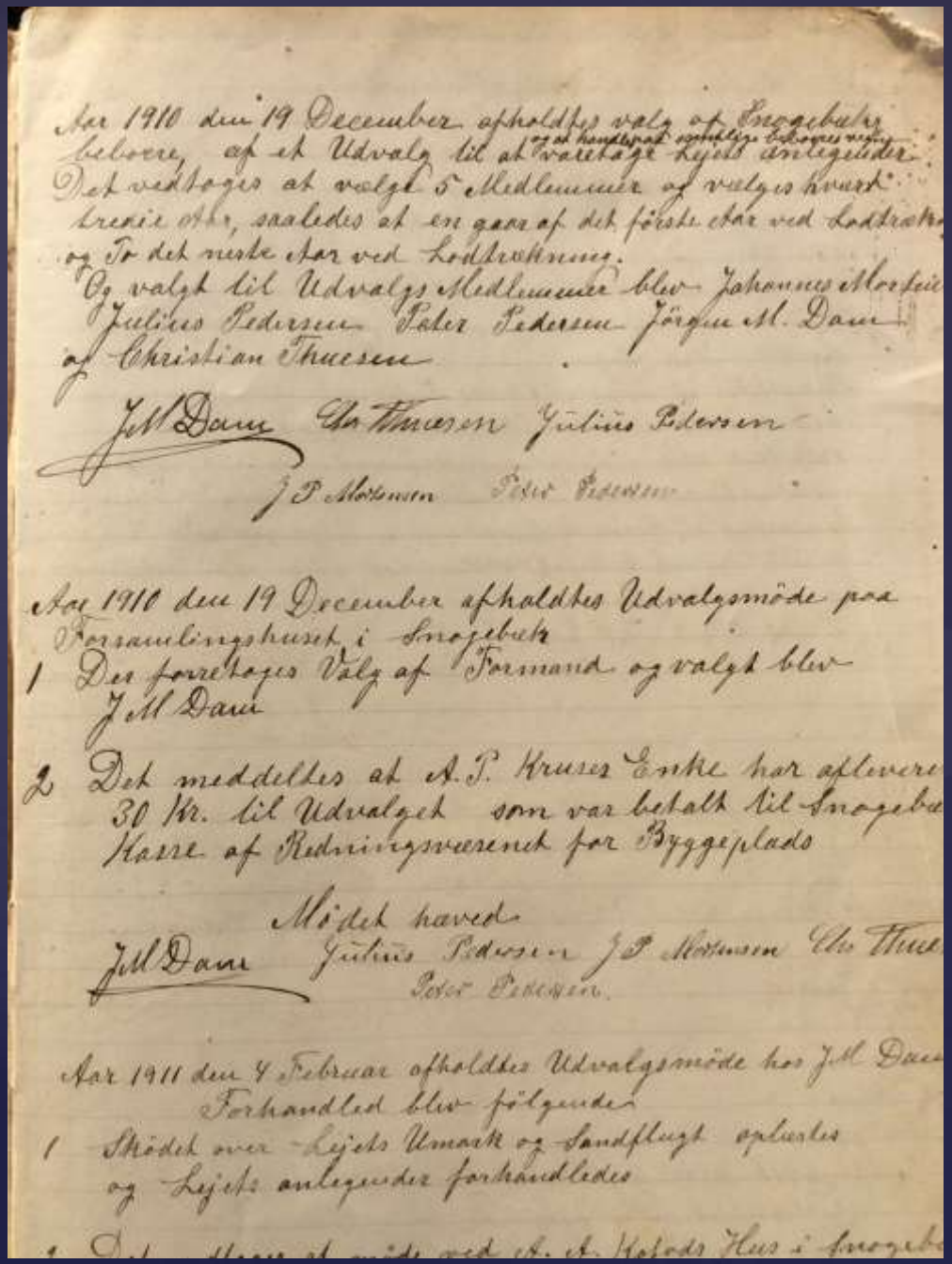

Aar 1910 den 19 December afholdtes valg af Snogebæks beboere af et Udvalg til at varetage Lejets anliggender og at handle paa samtliges beboeres vegne
Det vedtages at vælge 5 Medlemmer og vælges hvert treie aar, saaledes at en gaar af det første aar ved Lodtrækning og To det næste aar ved Lodtrækning.
Og valgt til Udvalgs Medlemmer blev Johannes Mortsen Julius Pedersen Peter Pedersen Jørgen M. Dam og Christian Thuesen

J M Dam Ch Thuesen Julius Pedersen
J P Mortsen Peter Pedersen

Aar 1910 den 19 December afholdtes Udvalgsmøde paa Forsamlingshuset i Snogebæk
1 Der foretages Valg af Formand og valgt blev J M Dam

2 Det meddeltes at A. P. Kruses Enke har afleveret 30 Kr. til Udvalget som var betalt til Snogebæks Kasse af Redningsvæsenet for Byggeplads

Mødet hæved
J M Dam Julius Pedersen J P Mortsen Ch Thuesen
Peter Pedersen

Aar 1911 den 4 Februar afholdtes Udvalgsmøde hos J M Dam
Forhandled blev følgende
1 Skødet over Lejets Umark og Sandflugt opluses og Lejets anliggender forhandledes

2 Det blev besluttet at møde ved A. A. Hansens Hus i Snogebæk

FORMÅL
Aar 1910 den 19. December afholdtes valg af Snogebæks beboere af et Udvalg til at varetage og at handle paa samtlige beboeres vegne Lejets anliggender.

EGET FORSAMLINGSHUS
Aar 1910 den 19. December Afholdtes Udvalgsmøde paa Forsamlingshuset i Snogebæk
J. Dam blev formand

FÆLLES PENGEKASSE
Anders Peter Kruses Enke har afleveret 30 Kr. til Udvalget som var betalt til Snogebæks kasse af Redningsvæsenet for Byggeplads

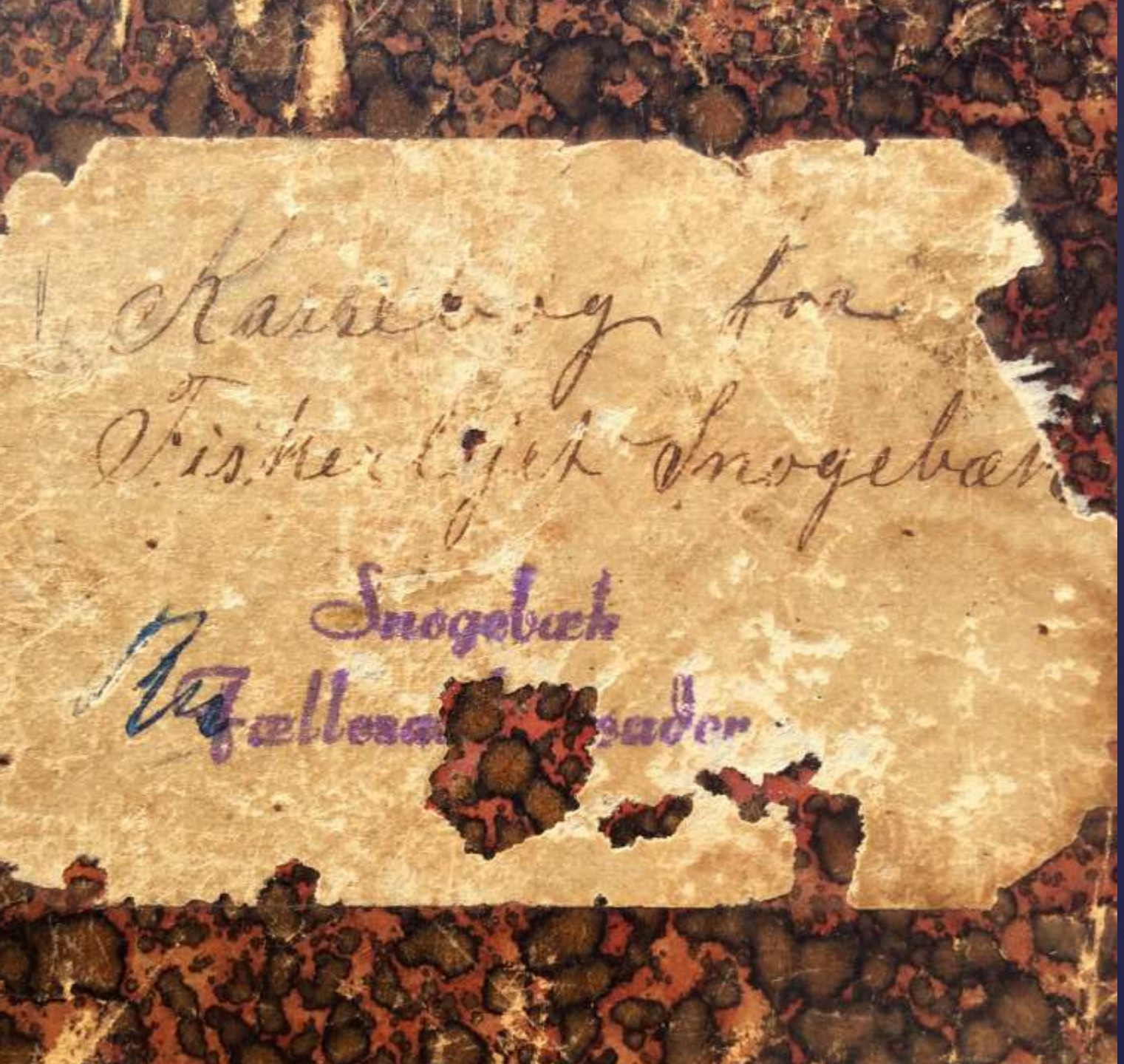

Kassebog
for
Fiskerlejet
Snogebæk

Snogebæk
Fælles-
Anliggender

1910 -1946

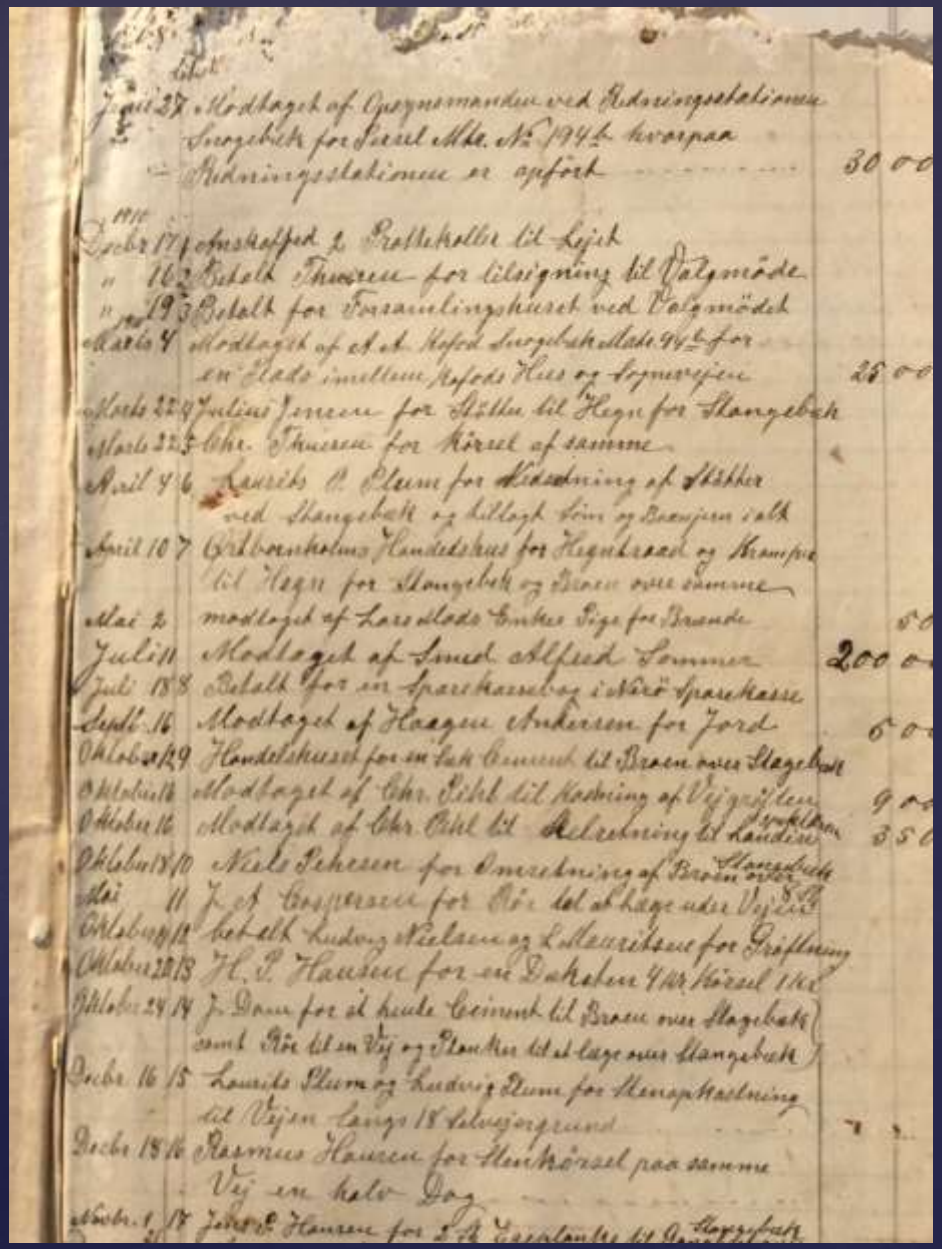

Første side af regnskabsprotokollen
indeholder både lejeindtægter på
Snogebæks fællesgrunde,
udgifter til vej-reparationer og
Ind- og udgifter på Forsamlingshuset

Fra 1937-nu
Særskilte års- og kasseregnskaber
For Folkets Hus. Herunder opførelsen
Af det nuværende Folkets Hus.

Breve og dokumenter vedr. Folkets
Hus 1937-nu

Hertil kommer 1845-1982 papirer og
Kort og regnskaber for Snogebæks
Fællesanliggender, herunder
Snogebæks Gadebelysning 1946-1964
Hovedindtægt ved Andespil!

Berlingske 7. juni 1890, side 2

Beløb til Budgettet for 1890; Skrivelse fra Magistraten af 4de Juni om Bevilling af 1500 Kr. til Anskaffelse af et Dockerst Filt-telt med Inventarium til Brug ved kirtel-svage Pleiebørns Badning i Snogebæk;

Københavns magistrat overdrager sin pavillion til beboerne i Snogebæk for den velvilje de gennem et halvt århundrede har vist fattige københavnske Børn.

Underskrevet:
Snogebæk Fællesanliggender 1.12.1928
Københavns Mag. 3,. Afd. 18.12,1928

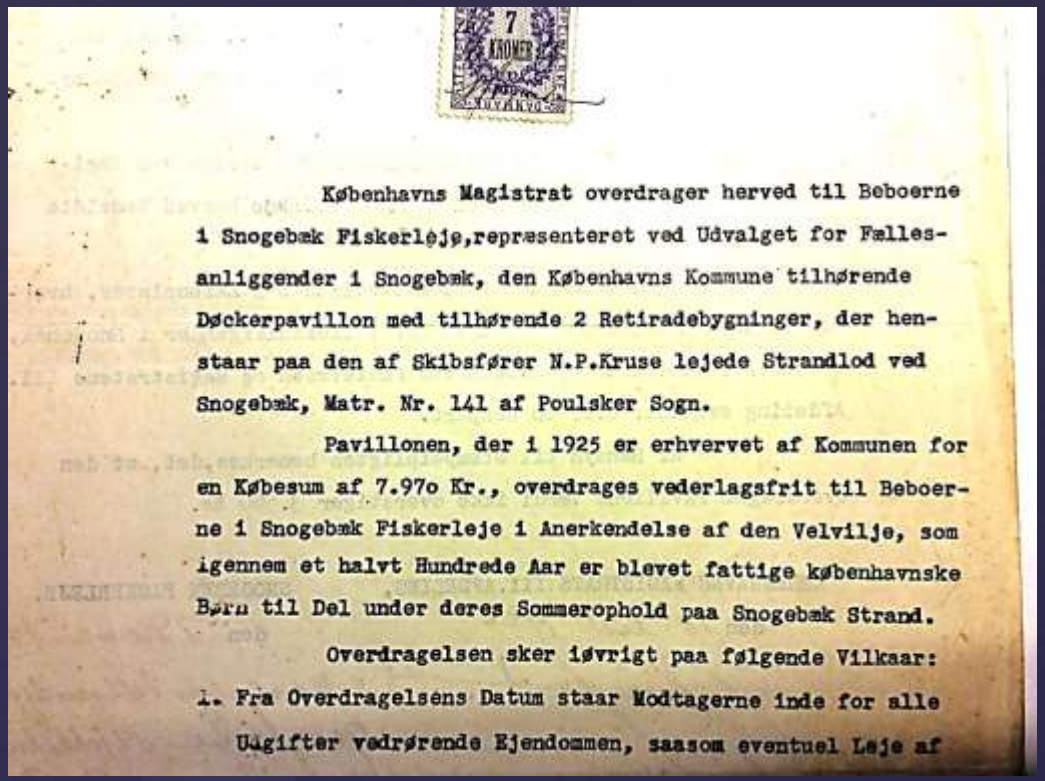

7 KRONER

Københavns Magistrat overdrager herved til Beboerne i Snogebæk Fiskerleje,repræsenteret ved Udvalget for Fællesanliggender i Snogebæk, den Københavns Kommune tilhørende Døckerpavillon med tilhørende 2 Retiradebygninger, der henstaar paa den af Skibsfører N.P.Kruse lejede Strandlod ved Snogebæk, Matr. Nr. 141 af Poulsker Sogn.

Pavillonen, der i 1925 er erhvervet af Kommunen for en Købesum af 7.97o Kr., overdrages vederlagsfrit til Beboerne i Snogebæk Fiskerleje i Anerkendelse af den Velvilje, som igennem et halvt Hundrede Aar er blevet fattige københavnske Børn til Del under deres Sommerophold paa Snogebæk Strand.

Overdragelsen sker iøvrigt paa følgende Vilkaar:

1. Fra Overdragelsens Datum staar Modtagerne inde for alle Udgifter vedrørende Ejendommen, saasom eventuel Leje af

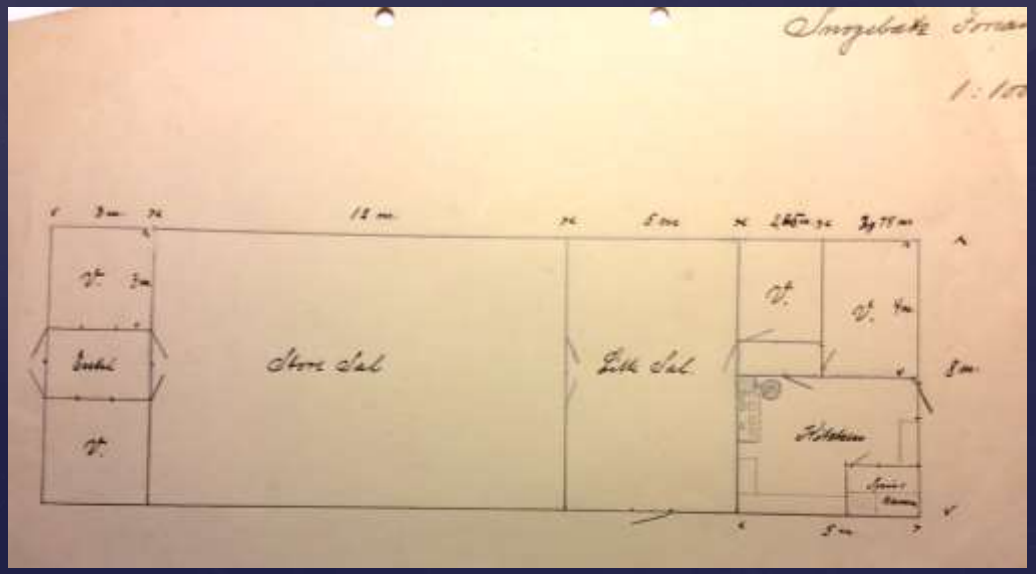

Folkets Hus i Snogebæk (1890)- 1928 - 1981

Model, nedrivning og nyt Folkets hus indviet 15. januar 1982

Svagbørnskolonier
Sommerhuse
Turisme

Strandly
Strandbo
Egely
Helsebo
Udsigten
Klithuset
Fyrreskjul
Bækkely
Falckebo
Handy
Solhjem
Hyttan
Tyske barakker
Solgården

Saltbammer Odde
Baadehavn
Pladen

SOLGÅRDEN

.Grunden er på 32.900 m² og består dels af et større stykke skov, dels af græs og sand. Grunden ligger lige ned til en af øens bedste og mest børnevenlige strande.

Hovedbygningen fra 1904 , købt af Gentofte Kommunelærerforening i 1936. Kolonien har været i brug lige siden, kun afbrudt af 2. vedenskrig, hvor kolonien var lukket. Kolonien var fra august 1945 til april 1946 beslaglagt af russerne. Ombygget flere gange senest i 1988.

Strandbo

Falcks Sommerhuse.

Et Ferichus under Opførelse ved Snogebæk Strand paa Bornholm.

Redningskorpsets Leder, Direktør *S. Falck*, opholder sig for Tiden paa Bornholm, og ved Snogebæk Strand har han opført ette Sommerhuse, som det er hans Mening at udleje til Banker og andre Institutioner, der vil give deres Personale Adgang til et Ferieophold i landlige Omgivelser.

Denne gode Idé vil være sikker paa forneden Tilslutning, og de Falck'ske Sommerhuse, der er beliggende ved Udkanten af en smuk Skov og i Nærheden af en gode Badestrand, vil uden Tvivl blive Mønster for lignende Kolonier rundt om i Landet.

”Solhjem” en af de få overlevdende Falckehuse i Snogebæk, opført af Sophus Falck sidst i 1920’erne

Sitemap

Snogebæk Borgerforening - Folkets Hus

Velkomstside | Aktiviteter | Udlejning | Links | Bestyrelse | Sponsorer

Udlejning af lokaler i Folkets hus
Ring til Lene Green Olsson 2423 0872
BANKO - hver mandag kl. 19
BRIDGE - hver onsdag kl. 13-16:30
BILLARD - mandag til torsdag
LYSPUNKTET - hver mandag kl. 9:30
DATASTUE - mandag, onsdag og torsdag 10-12
BØFHOLDENE-tirsdag, onsdag, torsdag
TORSDAGSKLUBBEN - Næste gang 13. september
FÆLLESSPISNING, Næste gang 20. juni

SANKT HANS AFTEN
Aflyst pga bålforbud

ROBUST BORGER KURSER
28. juni og 5. juli 14-17 i Folkets Hus.
Kom og lær lunge- hjerteredning og brug af hjertestarter GRATIS.
TILMELDING TIL HANNE BUCHHOLDT
tlf. 2965 1988

KONTAKT TIL BORGERFORENINGEN
Tlf. 2423 0872
SMS eller indtal
Snogebaekborgerforening12@gmail.com

Kræmmermarked
Lørdag den 23. Juni 2018
Bestil Stader på 2152 4580 - sidste marked 15. september 2018

Fællesspisning Onsdag den 20. juni kl. 18
Grill m. salater og grønt Bøfhold 3 v/Brian Andersen, Snogebæk er nomineret til fantastiske fællesskaber, TV2 regionernes konkurrence. I den anledning vil der være et filmshold tilstede kl. 17-19 for at filme.

http://
Snogebæk-
Borgerforening.dk